

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní
a pedagogická

Náhradní rodinná péče

Bakalářská práce

Studijní program: B7506 – Speciální pedagogika
Studijní obor: 7506R029 – Speciální pedagogika pro vychovatele
Autor práce: **Iva Strejčková**
Vedoucí práce: Mgr. Eliška Helikarová

Technická univerzita v Liberci
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická
Akademický rok: 2016/2017

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Iva Strejčková**
Osobní číslo: **P15000550**
Studijní program: **B7506 Speciální pedagogika**
Studijní obor: **Speciální pedagogika pro vychovatele**
Název tématu: **Náhradní rodinná péče**
Zadávající katedra: **Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky**

Z á s a d y   p r o   v y p r a c o v á n í :

Cíl bakalářské práce: Zjistit míru informovanosti o možnostech náhradní rodinné péče v ČR a zjistit možné překážky v její realizaci u populace dospělých v produktivním věku.

Požadavky: Formulace teoretických východisek, příprava výzkumu, sběr dat, interpretace a vyhodnocení dat, formulace závěrů.

Metody: Polostrukturovaný dotazník a rozhovor.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

MATĚJČEK, Zdeněk. Náhradní rodinná péče : průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny. 1. vyd. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-304-8.

MATĚJČEK, Zdeněk. Osvojení a pěstounská péče. 1. vyd. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-637- 3.

SOBOTKOVÁ, Irena. Psychologie rodiny. 2., přeprac. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-250-8.

ŠKOVIERA, Albín. Dilemata náhradní výchovy : [teorie a praxe výchovné péče o děti v rodině a v dětských domovech. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-318-5.

ZEZULOVÁ, Dagmar. Pěstounská péče a adopce. 1. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0065-9 .

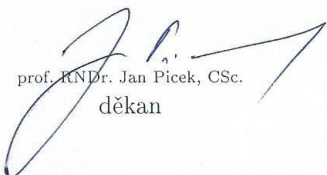
Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Eliška Helikarová

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce: **3. dubna 2017**

Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2018**

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

Ing. Zuzana Palouňková, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 3. dubna 2017

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum:

Podpis:

Poděkování

Děkuji své vedoucí bakalářské práce paní magistře Elišce Helikarové za trpělivou pomoc vynaloženou při vedení této práce, za cenné rady, doporučení a obrovské množství času, které pro tuto bakalářskou práci věnovala.

Poděkování patří také všem pedagogům, díky kterým jsem získala potřebné vědomosti využité při zpracovávání práce.

Obrovské poděkování patří také všem respondentům, kteří se zapojili do mého výzkumu. Bez nich by tato práce vzniknout nemohla.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá problematikou náhradní rodinné péče. Cílem bakalářské práce je zjistit míru informovanosti o možnostech náhradní rodinné péče v České republice a zjistit možné překážky v její realizaci u populace dospělých v produktivním věku. Práce je ve dvou hlavních částech dělena na kapitoly, které přehledně shrnují základní pojmy potřebné pro přiblížení dané problematiky.

První kapitola obsahuje vybrané podkapitoly psychologie rodiny, kde se zaměříme na typy rodin, normalitu rodiny a rodinnou diagnózu. Ve druhé kapitole jsou popsány některé formy náhradní rodinné péče a jejich podmínky. Konkrétně kapitola druhá zahrnuje dvě podkapitoly s názvem "Osvojení" a "Pěstounská péče".

Pro třetí kapitolu jsme vybrali důležitá fakta pomáhající při přípravě na náhradní rodinnou péči. Věnujeme se zde prvním přípravám, posuzování kandidátů a rozebíráme jednotlivé fáze adaptace.

Další kapitoly obsahují teoretické poznatky o nástrahách náhradní rodinné péče. Těmito nástrahami rozumějme informovanost uchazečů, poruchy přijímaných dětí a dále minulost dítěte umístěného do náhradní rodinné péče.

Poslední kapitola teoretické části práce je zaměřena na organizace, které pomáhají uchazečům či náhradním rodinám s problémy, které je mohou během procesu provázet.

Výzkumné šetření bylo realizováno prostřednictvím dotazníku. Dotazník byl šířen mezi dospělou populací v produktivním věku. Na základě získaných poznatků byla sestavena navrhovaná opatření.

Klíčová slova: náhradní rodinná péče, formy náhradní rodinné péče, rodina, nástrahy, dítě

Annotation

The bachelor thesis deals with the issue of alternative family care. The aim of the bachelor thesis is to find out the level of awareness about the possibilities of alternative family care in the Czech Republic and to identify possible obstacles to its implementation in the adult working age population. The thesis is divided into two chapters, which summarize the basic terms necessary for approaching the given issue.

The first chapter contains selected subchapters of family psychology, focusing on family types, family normality, and family diagnosis. The second chapter describes some forms of alternative family care and their conditions. Specifically, the second chapter includes two subchapters titled "Adoption" and "Foster Care".

For the third chapter, we chose important facts which can help to prepare family care. We are devoting ourselves to the first preparations, the assessment of the candidates and the various stages of the adaptation.

Other chapters contain information about the problems of alternative family care. By these pitfalls, we mean the information of the applicants, the failure of the children to be admitted, and the past of the child placed in substitute family care.

The last chapter of the theoretical part of the thesis is focused on organizations that help applicants or surrogate families with problems that can accompany them during the process.

The research survey was conducted through a questionnaire. The questionnaire was disseminated among the adult population of working age. On the basis of the lessons learned, the proposed measures were drawn up.

Key words: alternative family care, forms of alternative family care, family, pitfalls, child

Obsah

Úvod.....	14
1 Psychologie rodiny	16
1.1 Typy rodin.....	16
1.2 Normalita rodiny.....	17
1.3 Rodinná diagnóza.....	18
2 Náhradní rodinná péče a její formy	20
2.1 Osvojení	20
2.1.1 Podmínky osvojení.....	21
2.1.2 Osvojení mezinárodní.....	24
2.2 Pěstounská péče	24
2.2.1 Pěstounská péče na dobu přechodnou.....	25
2.2.2 Práva a povinnosti pěstounů.....	26
2.3 Poručenství, péče jiné osoby	27
2.4 Statistika žádostí o náhradní rodinnou péči	28
3 Příprava na pěstounství/osvojení	31
3.1 Období prvotních příprav	31
3.2 Období posuzování vhodných kandidátů	32
3.3 Přebírání dítěte do péče	33
3.3.1 První kontakt.....	34
3.3.2 Fáze adaptace	34
4 Nástrahy náhradní rodinné péče	37
4.1 Informovanost.....	37
4.2 Minulost dítěte a jeho biologičtí rodiče	38
5 Dítě s postižením v náhradní rodinné péči.....	40
5.1 Fetální alkoholový syndrom (FAS).....	40
5.2 Poruchy autistického spektra.....	41
5.3 Mentální postižení.....	42
5.3.1 Stupně mentálního postižení.....	43
5.4 Poruchy osobnosti	44
5.4.1 Dělení poruch osobnosti	44

6	Pomáhající organizace.....	46
6.1	Středisko náhradní rodinné péče	46
6.2	Institut NATAMA	47
6.3	Adopce.com.....	47
7	Cíl práce a její dílčí cíle.....	48
8	Základní východiska práce	49
9	Metody analýzy dat.....	50
9.1	Dotazník.....	50
10	Etické aspekty výzkumného šetření.....	51
11	Strategie výzkumného šetření	52
12	Popis výzkumného vzorku.....	53
13	Vlastní výzkumné šetření.....	53
13.1	Otázka číslo 1	54
13.2	Otázka číslo 2	54
13.3	Otázka číslo 3	56
13.4	Otázka číslo 4	57
13.5	Otázka číslo 5	57
13.6	Otázka číslo 6	59
13.7	Otázka číslo 7	60
13.8	Otázka číslo 8	61
13.9	Otázka číslo 9	62
13.10	Otázka číslo 10	64
13.11	Otázka číslo 11	66
13.12	Otázka číslo 12.....	68
13.13	Otázka číslo 13.....	70
13.14	Otázka číslo 14.....	72
13.15	Otázka číslo 15.....	74
13.16	Otázka číslo 16.....	75
13.17	Otázka číslo 17	76
13.18	Otázka číslo 18.....	78
13.19	Otázka číslo 19.....	79
13.20	Otázka číslo 20.....	81

13.21	Otázka číslo 21	83
13.22	Otázka číslo 22	85
13.23	Otázka číslo 23	86
14	Shrnutí.....	88
15	Diskuze	90
16	Navrhovaná opatření	92
	Závěr.....	93
	Seznam použitých zdrojů	95
	Seznam příloh.....	98
	Přílohy	100

Seznam obrázků

Obrázek 1: Rok 2016	28
Obrázek 2: Rok 2013	29
Obrázek 3: Rok 2010	30

Seznam tabulek

Tabulka 1:	54
Tabulka 2:	55
Tabulka 3:	56
Tabulka 4:	57
Tabulka 5:	58
Tabulka 6:	60
Tabulka 7:	61
Tabulka 8:	62
Tabulka 9:	64
Tabulka 10:	65
Tabulka 11:	67
Tabulka 12:	70
Tabulka 13:	71
Tabulka 14:	73
Tabulka 15:	76
Tabulka 16:	77
Tabulka 17:	79
Tabulka 18:	80
Tabulka 19:	82
Tabulka 20:	84
Tabulka 21:	86
Tabulka 22:	87

Seznam grafů

Graf 1: Jaké je Vaše pohlaví?	54
Graf 2: Jaký je Váš věk?	55
Graf 3: Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?	56
Graf 4: Máte děti?	57
Graf 5: Setkali jste se již s termínem „náhradní rodinná péče“?	58
Graf 6: Myslíte si, že máte základní povědomí o možnostech/formách NRP?	59
Graf 7: Jak byste popsali základní rozdíl mezi pěstounskou péčí a osvojením?	61
Graf 8: Znáte někoho, kdo poskytl dítěti náhradní domov?	62
Graf 9: <i>Ve kterých případech</i> byste uvažovali o převzetí dítěte do náhradní rodinné péče?	63
Graf 10: Pokud byste byli ochotni poskytnout dítěti domov, jednalo by se o osvojení nebo pěstounství?	65
Graf 11: Zájem o NRP ze strany možných náhradních rodičů klesá, čím myslíte, že je tato skutečnost způsobena?	66
Graf 12: Kdybyste se rozhodli pro NRP, měli byste uvedena kritéria, která by mělo dítě splňovat?	69
Graf 13: Pokud byste se rozhodli poskytnout dítěti náhradní domov, v jakém věku by dítě bylo?	71
Graf 14: Myslíte si, že je dnešní společnost o možnostech poskytnout opuštěnému dítěti domov dostatečně informována?	73
Graf 15: Myslíte si, že by lepší a cílenější osvěta této problematiky zajistila vyšší zájem (o osvojení, pěstounství) ze strany potenciálních zájemců?	74
Graf 16: Mohli byste, prosím, zkusit navrhnout, jakým způsobem by mohla lepší osvěta probíhat?	75
Graf 17: Máte jiný nápad, jak zvýšit zájem široké veřejnosti o poskytnutí náhradní rodinné péče?	77
Graf 18: Byli byste pro, aby možnost osvojit dítě byla povolena i homosexuálním pářům?	78
Graf 19: Prosím, zdůvodněte svou předchozí odpověď (Povolit osvojení homosexuálním pářům?).	80

Graf 20: Na základě Vašeho osobního názoru zde prosím popište, s jakým největším úskalím se rodiny mohou v počátcích náhradní rodinné péče setkat?.....	82
Graf 21: Představte si situaci, že jste pěstoun, pobíráte finanční odměnu za péči o dítě apod. Jaký moment by Vás donutil učinit rozhodnutí pěstounskou péči ukončit a dítě vrátit do dětského domova? (Kromě zdravotních důvodů.)	84
Graf 22: Máte představu, jak vysoká je finanční odměna pěstouna, má-li v péči 1 dítě?	85
Graf 23: Máte představu, jak je vysoký finanční příspěvek na úhradu potřeb dítěte v pěstounské péči?	87

Úvod

Při výběru tématu této práce bylo autorce velikou inspirací její nynější zaměstnání. Pracuje v kolektivu dětí mladšího školního věku, které ji neustále přesvědčují o tom, jak důležité a velmi potřebné je pro ně rodinné zázemí, kde najdou porozumění, pocit bezpečí. Zkrátka místo, kde jim s láskou a trpělivostí pomohou naleznout jisté hranice potřebné pro tento svět, a také jejich budoucí život v něm. V neustálém kontaktu s dětmi si však všímá i té skutečnosti, že ne všechny z nich mají takové štěstí, aby mohly vyrůstat ve vlastní ucelené a funkční rodině, kde jim jsou tyto potřeby poskytnuty.

Právě z těchto důvodů by se v této práci ráda věnovala náhradní rodinné péči, kterou můžeme čas od času vnímat, jako by byla velmi aktuální a diskutovaná, ale rychle tuto chvíli vystřídá „tabu období“, kdy se o náhradní rodinné péči nemluví. Autorka netuší, zda je to z důvodu jistých obav či malé osvěty okolí, avšak tato práce si klade za úkol zjistit příčiny, proč je v dětských domovech stále tolik opuštěných dětí, které vyhlíží své náhradní rodiny.

Výchova a již zmíněný pocit bezpečí a toho, jak se ve své rodině cítíme, má nesporný vliv na naši prosperitu v dospělém životě, který obsahuje přemíru povinností. Každý z nás byl jednou malým dítětem, které věří krásným naivním představám o Ježíškovi a o dalších pohádkových bytostech a vzpomínky na toto období si každý z nás nese uchované v paměti dodnes, kdy jsme již dávno vstoupili do světa dospělých, minimálně věkem. Avšak nikdo z nás, kteří jsme měli krásné a bezproblémové dětství, si nedokáže představit myšlenky a problémy těch, kteří takto bezstarostný vstup a základ do života neměli a citově strádali.

Jak jsou tihle jedinci, kteří vyrůstali mimo rodinu, ovlivnění v období dospívání a dospělosti? Proč nenalezli své místo, byť v náhradní rodině? Je stále otázka náhradní rodinné péče pro širokou veřejnost tabu či jen nemá dostatečné množství informací pro tuto formu pomoci? Tyto otázky jsou pro autorku zajímavé, a proto hrají velikou roli v její bakalářské práci.

Bakalářská práce obsahuje dvě části, z nichž je první část teoretická a druhá praktická. V teoretické části se za pomoci odborné literatury dostáváme k informacím o formách osvojení a pěstounské péče, o legislativě v České republice,

k informacím o období příprav, období posuzování vhodných kandidátů či přebírání dítěte do péče. Dále se také jedná o popis možných nástrah náhradní rodinné péče, před kterými se mohou potenciální žadatelé zastavit.

1 Psychologie rodiny

O tom, že rodina je základ státu, není potřeba déle polemizovat. V oboru sociologie je rodina vymežována jako skupina osob, které jsou spjaté manželstvím, příbuzenskými vztahy nebo dokonce adopcí. Tyto osoby spolu žijí a mají odpovědnost v podobě výchovy dětí. *Sociologický slovník* J. Jandourka vymezuje rodinu jako *"formu dlouhodobého solidárního soužití osob spojených příbuzenstvím a zahrnující přinejmenším rodiče a děti (Jandourek, 2001, s. 206)"*. Nejčastěji je rodina tvořena ženou, mužem a dětmi. Takovouto rodinu označujeme za tu nejužší a nejzákladnější. Rozšíření rodiny o prarodiče, tety nebo strýce pokládáme za rodinu širší.

Každá funkční rodina by měla plnit několik důležitých funkcí – reprodukční, ekonomickou, výchovnou, psychologickou a emocionální. Pokud je jedna nebo více těchto funkcí zanedbaných, vzniká jádro problému a rodina funkční se mění na rodinu nefunkční.

Tyto nepříjemné situace nejvíce odnáší děti, které vlastně ani za nic nemohou. Mnohdy se dítě stává úplně jinou osobností, než jsme byli doposud zvyklí. Každý jsme jinak citlivý na vnímání nejrůznějších situací a u dětí tomu není jinak. Nepříznivá situace v rodině může skončit dokonce odebráním dítěte z péče, okolnostmi se zabývá rodinné právo. Prekérní situace v rodině, které nepříznivě působí na vývoj a jeho jednotlivé složky dítěte, pomáhá rozklíčovat relativně moderní obor – psychologie rodiny. Jeho složkou je rodinné poradenství a rodinná terapie (Sobotková, 2007, s. 9).

Rodinná psychologie se ve svých počátcích zajímala hlavně o prostředí, ve kterém jedinec vyrůstá. O další rodinné příslušníky, se kterými je jedinec většinou denně v kontaktu, byl tímto oborem projevem zájem až v 70. letech 20. století. Přispěly k tomu nové trendy, které se začaly zabývat podrobným studiem rodiny, představami o rodině, rozpadem rodiny apod. (Sobotková, 2007, s. 10).

1.1 Typy rodin

Existuje několik různých typologií rodin, které jsou rozlišovány podle různých vzorců. My se zde budeme zabývat základním dělením dle D. Kantora a W. Lehra.

Typologie rodiny je především pro didaktické účely a jde o to, co nejlépe pochopit jednání a prožívání členů v jednotlivých rodinách. Za každou rodinou vidíme neopakovatelnost, originalitu a v celém jejím chodu unikátnost.

Mezi níže uvedenými typy však stojí i jisté „mezi typy“, které je těžké zařadit do jednoho či druhého systému, stojí mezi nimi.

Kromě zde uvedené systémové klasifikace můžeme rodinné typy určovat dle rozložení moci v rodině, životním stylem, intimitou apod.

1) Uzavřený rodinný systém

Tento systém má jasně daná pravidla. Rodina má vše naplánované a sálá z ní stálá energie a navozuje pocit bezpečí, neboť dítě potřebuje řád a pravidla.

Negativem pro tento systém je možný svazující pocit, který aktivnějším členům rodiny brání v rozvoji, v navazování kontaktů s okolím či větší pravděpodobnosti příchodu stresu při náhlém vybočení z pravidelného harmonogramu. Zranitelnost rodiny může být i nedostatečnou podporou okolí.

2) Otevřený rodinný systém

Členové žijící v rodině upřednostňující otevřený systém jsou schopni lépe přijímat nové zkušenosti a jsou otevření a lépe připraveni na spolupráci s okolím (navazování sociálních kontaktů, konfrontace názorů apod.).

3) Nepravidelný rodinný systém

Systém, který nemá určen pravidelný režim, prostor a energii. Tomuto systému vládne nepravidelnost, nevypočitatelnost a nejednoznačnost. Činy členů v této rodině není snadné předem odhadovat (Sobotková, 2007, s. 51).

1.2 Normalita rodiny

Označit někoho/něco slovem normální, může znít velmi všeobecně a ryze subjektivně. Vymezit, co je a není normální je závislé na intenzitě posuzování jednotlivých okolností.

Asi nejvýstižnějším a nejznámějším vymezením normality je skutečnost, kdy jedinec vykazuje chování, které je dle mravních norem očekávané a vyžadované.

Hranice mezi tím, co do normy spadá a nespadá, může být velmi pohyblivá, neboť očekávání na chování jedince či skupiny je odvozeno danou společností.

V současné době rozlišujeme 4 kritéria, na jejichž základě můžeme posuzovat normalitu rodiny.

1) Normalita jako zdraví a absence patologie – jde o medicínsko-psychiatrický přístup, dle kterého rodina nevykazuje žádné psychopatologické příznaky, ani tak žádný z jejích členů.

2) Normalita jako ideál – je humanistickým přístupem, který popisuje normalitu jako ideálně a optimálně fungující rodinu, co se hlediska sociálního, etnického, a kulturního týče. Vysoce ceněné jsou hodnoty typu věrnost, tolerance, porozumění apod.

3) Normalita jako průměr – toto pojetí vychází ze sociologie, kdy platí, že střed křivky je norma (průměr). Rodinu lze považovat za normální, odpovídá-li tomu, co je pro rodiny typické.

4) Normalita jako transakční proces – pozornost patří hlavně těm procesům, které probíhají v čase. Rodina se musí neustále přizpůsobovat požadavkům, které vycházejí buď z vnitřního rodinného prostředí, nebo z prostředí venkovního a je jen na rodině, zda nástrahám životního cyklu dokáže čelit (Sobotková, 2007, s. 39).

1.3 Rodinná diagnóza

Stejně jako lékařská diagnóza, tak i diagnóza rodinná si dává za cíl najít příčinu zpozorovaného nežádoucího stavu. Používá k tomuto osvědčených metod typu dotazník, pozorování, testy, rozhovor apod.

Veškerá správná diagnóza, ze které terapeut vychází při rodinné terapii, obsahuje zprávy o všech pozorovaných složkách.

1) Současné potíže: Zde je popsáno, proč rodina potřebuje péči odborníků. Rodina jako nejčastějším problémem uvádí výchovu dětí – výchovné a školní potíže, problémy se začleněním se do kolektivu apod.

2) Rodič a plnění rolí: Zájmem této složky je fungování rodičů, jejich partnerské vztahy, vzorce základní interakce, apod.

3) Rodinné vzťahy: Složka posuzuje dynamiku rodinných vzťahů, spojenectví mezi manžely (partnery), spojenectví mezi dětmi a rodiči apod. Dále zde bere v úvahu i tzv. Scapegoating – roli „obětního beránka“, kterým se může stát jak jeden z partnerů, dětí tak člen z širší rodiny.

4) Komunikace: Zde se diagnóza soustředí na průběh komunikace v rodině – na otevřenost, jasnost při rozhovoru a případné poruchy.

5) Řešení konfliktů: V neposlední řadě pozorujeme i toleranci v rodině, v jaké míře se vyskytují konflikty, a jak je rodina schopna vzniklé problémy řešit (Sobotková, 2007, s. 41).

2 Náhradní rodinná péče a její formy

V této kapitole přichází na řadu nejprve vysvětlit pojem náhradní rodinná péče. Tento pojem skýtá problematiku dětí, které se ocitly v obtížných životních podmínkách nebo těch, které nemají svou vlastní rodinu.

Jak z nadpisu zní, jedná se o formu rodinné péče, která se neodehrává ve vlastní rodině, ale v rodině náhradní, s náhradními rodiči, sourozenci a v náhradním prostředí. Tato forma rodinné péče si klade za cíl nahradit opuštěným dětem vlastní rodinu co nejpřirozenější formou, ne tedy formou ústavní.

V České republice této rodinné péči už několik let vévodí osvojení (adopce) a pěstounská péče. Ale všeobecně celkový počet žadatelů o titul „náhradní rodič“ každoročně spíše klesá, než narůstá. Pro úplnost však uvádím ještě další formy náhradní rodinné péče, kterými se tato práce primárně nezabývá – svěřením dítěte do péče jiné osoby, poručenství a hostitelská péče.

2.1 Osvojení

„Cílem osvojení je založit mezi osvojitelem a osvojencem takový právní vztah, jako je mezi přirozenými rodiči a dětmi, a vytvořit tak osvojenému dítěti stabilní a harmonický domov (Mareš, 2003, s. 150).“

Při osvojení dva lidé, nejčastěji ve svazku manželském, přijímají dítě bez rodiny za své vlastní. Osvojením mezi těmito stranami, mezi rodiči a dítětem, vzniká pouto/vztah, jako tomu je u biologických rodičů a dítě rovněž přebírá příjmení svých nových rodičů. Před rokem 2013 jsme mohli naléznout legislativní vysvětlení k této formě náhradní rodinné péče v Zákonu o rodině č. 94/1963 Sb. Po novele však najdeme spoustu legislativních změn.

Již v roce 1999 Z. Matějček a kolektiv uvedl názor, který potvrzujeme i dnes. Dle Matějčka se jedná o nejdokonalejší formu náhradní péče, čemuž nelze oponovat. Hlavně před rozmachem reprodukční medicíny žádali o svěřením dítěte do náhradní rodinné péče hlavně páry, které nemohly počít své vlastní dítě, které chtěly vyplnit prázdné místo v rodině a najít tím zároveň opuštěnému dítěti domov, který by mu umožnil začít pocít „někam patřit“ (Matějček, 1999, s. 33).

Čím ale úroveň reprodukční medicíny stoupá, tím více poklesá zájem žadatelů – potenciálních rodičů opuštěných dětí.

Nejčastějšími žadateli jsou pochopitelně rodiny, kde se nemohou těšit z vlastního potomka „získaného“ přirozenou cestou a štěstí se jim nedostává ani po několikátém pokusu o umělé oplodnění. Dalšími, velmi častými žadateli, jsou typy rodičů, kteří o své vlastní dítě přišli vinou smrtelné nemoci, při tragické autonehodě apod. Dalším druhem žadatelů pak jsou ti, kteří mají obdobné očekávání jako žadatelé o pěstounskou péči, ale mají vážné obavy o mnohdy nepříjemné zásahy biologických rodičů nebo chtějí minimalizovat možnost případného návratu dítěte do původní rodiny. Takováto situace může nastat právě při další formě náhradní rodinné péče – pěstounství (Zezulová, 2012, s. 17).

Před novelizací v legislativě bylo osvojení děleno na zrušitelné a nezrušitelné, při čemž osvojení zrušitelné bylo považováno za základní a jednoduché osvojení, kdy veškeré povinnosti a práva přešli na náhradní rodiče, ale okolnosti (jména biologických rodičů) zůstávala (Adopce.com, 2010c).

Osvojení nezrušitelné bylo takové přijetí do péče, při kterém soud rozhodoval o zapsání osvojitelů na matrice místo biologických rodičů, bývalo využíváno častěji než osvojení zrušitelné, a jak název vypovídá, nebylo možné ho zrušit (Matějček, 1999, s. 33).

2.1.1 Podmínky osvojení

O možnosti osvojení rozhoduje soud, který zváží vhodné podmínky osvojitele, tedy osoby, která chce dítě osvojit, a tak se zapsat do matriky jako rodič nebo rodiče dítěte. Osvojitelem se může stát i osoba (manželský pár), která již má své vlastní dítě, ale tehdy soud rozhodne, zda nedochází k určitému rozporu se zájmy vlastních dětí osvojitele.

Osvojitel je zletilá a svéprávná osoba, kterou při posouzení jejího způsobu života, důvodů pro osvojení a dalších podmínek soud shledá jako dobrého rodiče. Dále musí být splněna i věková podmínka, při čemž osvojitel musí být starší minimálně o 16 let, než je věk osvojovaného dítěte. Ve výjimečných případech lze udělit výjimka, neboť největší zřetel je vždy dáván na zájmy dítěte. Soud zpravidla

zamítá žádosti o osvojení mezi osobami v blízké příbuzné linii (Zákon č. 89/2012, § 796–804).

A) Souhlas s osvojením

O osvojení dítěte je vždy rozhodnuto po souhlasu dítěte, jeho rodičů nebo osob, které jsou k tomuto oprávněné. Když ale nemají biologičtí rodiče o své dítě zájem, není jejich souhlas potřeba. Jako nezájem biologických rodičů vnímáme tu skutečnost, kdy během 3 měsíců nevyvinuli sebemenší aktivitu, která by se dala považovat jako zájem o dítě (nezavolali do dětského domova, nenapsali dítěti dopis, nepřijeli dítě navštívit apod.). Soud dále posoudí, o jak závažný nezájem se jedná a rozhodne-li v nepřízeň rodičů, musí být dítěti určen poručník, který bude za dítě rozhodovat v důležitých situacích, které by jinak závisely na rozhodnutí biologických rodičů (Zákon č. 89/2012, § 806, 820).

Dosáhlo-li dítě věku 12 let, bez jeho osobního souhlasu se osvojení neobejde. Jako ve většině případů, i tady jsou možné výjimky, a to v případech, kdy není dítě schopno posoudit možné následky. Před tím, než je po dítěti požadován osobní souhlas, soud ho důkladně poučí o nejrůznějších okolnostech (např. o obsahu souhlasu, o důsledcích apod.) (Zákon č. 89/2012, § 806–813).

V případě ale, že se jedná o dítě mladší 12 let, jeho jménem podá souhlas jeho opatrovník, nejčastěji jím bývá orgán sociálně-právní ochrany dětí. Ale i v tomto případě, je-li to alespoň trochu možné, jsou zájmy a přání osvojence vyslechnuty (Zákon č. 89/2012, § 806–813).

Má-li osvojované dítě rodiče, je zapotřebí jejich souhlasu k osvojení. Tento souhlas vyjádří osobním prohlášením u soudu, a i tehdy je rodič pečlivě poučen o následcích takového kroku a připraven pro udání svého souhlasu. V případě, že biologickým rodičem je nezletilá osoba mladší 16 let, nemůže tento souhlas k osvojení dát (Zákon č. 89/2012, § 812).

Matka, která své dítě porodí a má zájem o to, aby bylo dítě možné osvojit, může svým souhlasem tak učinit nejdříve po uplynutí 6 týdnů od narození. U otce dítěte je ale možné dát souhlas i dříve, než je doba 6 týdnů, ale ne dříve, než se dítě narodí (Zákon č. 89/2012, § 806–813).

Souhlas k osvojení může být zbaven účinnosti, když osvojení nebylo zrealizováno do 6 let od jeho zadání. Po přehodnocení souhlasu mají rodiče do 3 měsíců možnost jeho zrušení. Na zrušení souhlasu může být brán zřetel i po uplynutí 3 měsíců, ale tehdy, nebylo již dítě v péči před osvojením u svých osvojitelů – náhradních rodičů (Zákon č. 89/2012, § 816–818).

B) Péče před osvojením

Péče před osvojením je taková péče, která má ukázat, jak je náhradní rodič o dítě schopen pečovat. Tato péče může mít trvání od 6 do 12 měsíců a má pomoci osvojitelům a osvojencům lepšího poznání se a zvládnutí společného soužití.

Do péče před osvojením je dítě předáno do doby, než soud prozkoumá vhodné podmínky osvojitele a prostředí. Přihlíží také k etnickému a náboženskému prostředí.

Může nastat situace, kdy má o osvojení zájem pouze jeden z manželů. Tehdy soud zjišťuje, proč se druhý z manželů do žádosti nezapojuje a zda se nejedná o zásadní překážku pro přijetí dítěte do náhradní rodinné péče (Zákon č. 89/2012, § 823–831).

C) Zrušení osvojení

Jestliže se naskytnou pádné důvody, soud může osvojení zrušit, a to jak na návrh osvojitele, tak na návrh osvojence. Osvojení není možné zrušit po uplynutí 3 let od rozhodnutí soudu, pokud není soudem udělena výjimka. Osvojenec zrušením získává zpět své původní příjmení, pokud se nerozhodne jinak.

Po zrušení osvojení je také možnost využít opětovného osvojení (v případě, že zemře jediný osvojitel nebo bylo dřívějšího osvojení z jistých důvodů zrušeno) (Zákon č. 89/2012, § 840–845).

D) Osvojení zletilého

Osvojení zletilého jedince je možné po dodržení několika podmínek. První podmínkou je, aby byl sourozenec zletilého osvojen stejným osvojitelem. Pokud tato situace nenastala, osvojení zletilého je možné i tehdy, pokud byl při podání návrhu na osvojení ještě nezletilý, bylo o něj pečováno jako o vlastního osvojitelem už v předchozích letech anebo si osvojitel chce osvojit dítě svého manžela.

Pokud jsou splněny veškeré podmínky a zletilý je osvojen, jeho příjmení se nemění. Může si ale připojit ke svému stávajícímu příjmení ještě příjmení osvojitelovo – bude-li s tím souhlasit on i jeho manžel/ka (Zákon č. 89/2012, § 846–847).

2.1.2 Osvojení mezinárodní

Tato, čím dál tím víc častější, forma osvojení přichází v úvahu v případě, kdy není možné najít pro ohrožené dítě rodinu v jeho zemi. Tento způsob osvojení je upraven Úmluvou o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení, která je přijata Haagskou konferencí mezinárodního soukromého práva 29. 5. 1993. V naší zemi nabyla úmluva platnosti 1. 6. 2000 a se Zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, je tak osvojitelům umožněno přijmout dítě z ciziny.

Úmluva jasně popisuje podmínky při osvojení dítěte do ciziny a z ciziny, popisuje kompetence zainteresovaných institucí, vymezuje právo dítěte, zaručuje anonymitu biologických rodičů. V České republice se podrobně průběhem zabývá Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí v Brně (Matějček, 2002, s. 15).

2.2 Pěstounská péče

Tato forma péče má zajistit dítěti hmotné zabezpečení a finanční odměnu těm, kteří o dítě pečují. Oproti výše zmíněné formě, osvojení, zde nevzniká takový vztah, jako obvykle bývá mezi rodiči a dětmi, pěstounství tedy můžeme označit jako volnější formu náhradní rodinné péče, která zaniká zletilostí dítěte.

Žadatelé o pěstounství mohou být manželské páry, ale i jednotlivci, kterým může být motivací buď to, že nemohou nebo nechtějí (např. negativní genetické předpoklady pro založení vlastní rodiny) mít vlastního potomka nebo vlastní potomky mají odrostlé a chtějí pomoci potřebným. Ať je jejich motivací cokoli, soud při závěrečném rozhodnutí dává největší důraz na zájem dítěte (tato skutečnost je právně platná od 1. 1. 2013). V případě, že je dítě rozumově vyspělé a schopné vyjádřit svůj názor, bere na něj zřetel (Adopce.com, 2010c).

Pěstouni jsou vybíráni během tzv. přípravného období, během kterého procházejí školením, jenž zajišťuje Krajský úřad. Po schválení a přijetí dítěte musí být

s pěstounem sepsána Dohoda o výkonu pěstounské péče s doprovodnou organizací, která ho pěstounstvím provází.

Pěstouni mají právo zastupovat osvojence v běžných záležitostech, ale pro rozhodnutí v mimořádně důležitých situacích (př. cestovní doklad, nemá oprávnění, musí tedy žádat o povolení a rozhodnutí biologické rodiče osvojence. Dále mají pěstouni povinnost zajistit dítěti, jež má svěřeno do péče, řádnou výchovu.

U pěstounské péče (ve většině případů) nedochází ke zpřetrhání vazeb s biologickou rodinou, a proto se mohou kvůli této skutečnosti vyskytnout nemalé potíže (Matějček, 2002, s. 17).

V případě, že dítě o své biologické rodiče přišlo nebo rodiče byli zbaveni rodičovské zodpovědnosti, případně omezena jejich svéprávnost, přechází pěstounská péče v poručnictví, které představuje další, ne tolik obvyklou, formu náhradní rodinné péče (Matějček, 2002, s. 17).

Pěstouni jsou vybíráni během přípravné fáze, ve které musí projít školením trvajícím nejméně 48 hodin a zajišťuje ho příslušný Krajský úřad. Po schválení a přijetí dítěte je pěstoun povinen sepsat dohodu o výkonu pěstounské péče s doprovodnou organizací, která ho pěstounstvím provází (MPSV ČR, 2013b).

2.2.1 Pěstounská péče na dobu přechodnou

Tato forma náhradní rodinné péče si klade za cíl vytvořit dítěti, které ze závažných důvodů nemůže vyrůstat ve své rodině, vhodné zázemí pro jeho vývoj. Doba, během které je dítě umístěno v náhradní rodině, trvá pouze tak dlouho, jak si nevhodná rodinná situace žádá, nejdéle však 1 rok (Zákon č. 359/1999, § 27a, odst. 9).

Umístění dítěte do pečlivě vybrané pěstounské rodiny má vždy přednost před umístěním do ústavní péče. Dítěti rodina, byť náhradní, poskytne větší pocit bezpečí a pocit, že někam patří a je součástí něčeho. K tomuto druhu péče nesporně patří i udržování kontaktu dítěte s původní rodinou, neboť je v zájmu, aby případný návrat dítěte do původní rodiny proběhl, pokud možno bez komplikací.

O dítě v pěstounské péči na přechodnou dobu pečuje profesionální pěstoun, který má za sebou povinná školení v minimálním rozsahu 72 hodin

(Zákon č. 359/1999, § 11, odst. 2). Školení péče o dítě a spolupracuje s dalšími (nejen) pedagogickými pracovníky. Tento pěstoun dítěti zajišťuje péči 24 hodin denně a musí být připraven přijmout nové dítě kdykoliv je potřeba.

Finanční odměna pěstouna spadá pod další dávky pěstounské péče, které kromě odměn, zahrnují i příspěvky na úhradu potřeb dítěte. Nárokovat si tyto příspěvky může pěstoun, který pečuje o nezletilé a nezaopatřené dítě (Zákon č. 359/1999, § 47).

2.2.2 Práva a povinnosti pěstounů

Každá rodina nebo jedinec, kteří pečují o dítě v pěstounské péči, mají k dispozici odbornou podporu, která jim napomáhá vykonávat jejich funkci i v těch nejtěžších chvílích. Práva a povinnosti, které pěstouni mají, jsou vymezené v Zákoně o sociálně-právní ochraně dětí či v občanském zákoníku.

S každým vhodně vybraným kandidátem – pěstounem je do 1 měsíce po nabytí právní moci Rozsudku o svěření dítěte do pěstounské péče Dohoda (Zákon č. 359/1999).

Dohoda vychází z individuálního plánu o ochraně dítěte. Pěstouni, kromě nároku na finanční odměnu, mají také právo na krátkodobou péči o svěřené dítě, pokud se ocitnou v pracovní neschopnosti, narodí se jim dítě nebo je nutné, aby si vyřešili důležité osobní záležitosti. Další výhodou, kterou mohou pěstouni čerpat, je poskytnutí 14denní péče o dítě v pěstounské péči za kalendářní rok, což lze považovat za "dovolenou" pro pěstouny, kterou si za pečlivě odvedenou celoroční práci bezesporu zaslouží. Mohou také využít psychologické nebo terapeutické pomoci.

Vedle práv musíme uvést i další povinnosti, které se pěstounství týkají. Pěstounští rodiče si musí pravidelně zvyšovat své znalosti a dovednosti týkající se péče o dítě a spolupracovat se zaměstnanci daného úřadu, kteří byli pověřeni ochranou svěřeného dítěte. V souladu s individuálním plánem ochrany dítěte je povinnost udržovat a rozvíjet vztahy dítěte s osobami jemu blízkými, zejména s rodiči, pokud soud nestanoví jinak (Liberecký kraj, 2018).

2.3 Poručenství, péče jiné osoby

Poručenství nepředstavuje pro laickou společnost tolik známou formu náhradní rodinné péče. Poručník se dítěti hledá v situaci, kdy dítě přišlo o oba dva rodiče (autonehoda, nemoc, apod.), byli zbaveni rodičovské zodpovědnosti anebo nemají způsobilost k právním úkonům. Poručník je osoba, kterou ustanoví soud a jeho úkolem je dítě vychovávat, zastupovat ho a spravovat jeho majetek.

Plní-li poručník veškeré rodičovské složky, nastupuje na místo rodiče v plném rozsahu. Tehdy řadíme poručenství mezi jednu z forem náhradní rodinné péče a poručníkovi vznikne nárok na dávky pěstounské péče, jež získává na základě stejných podmínek, jako je tomu u pěstounů a dětí v pěstounské péči (MPSV ČR, 2013a).

Nejčastěji se poručníkem stává příbuzný nebo osoba blízká. Řada pěstounů se během výkonu pěstounské péče stává poručníky, pokud jeho biologičtí rodiče přestanou o dítě jevit zájem. Pokud není možné vybrat vhodného poručníka z řad příbuzných, je soudem ustanoven orgán sociálně-právní ochrany dětí – jiná osoba. Poručník plní povinnosti rodiče, avšak nemá vyživovací povinnost. Je také pravidelně kontrolován a jeho povinností je informovat soud o průběhu péče. Zde jsou práva a povinnosti velmi obdobná jako u pěstounství (Zákon č. 89/2012, § 934).

2.4 Statistika žádostí o náhradní rodinnou péči

Obrázek 1: Rok 2016

Tabulka č. 8.7

VÝVOJ POČTU ŽÁDOSTÍ O NÁHRADNÍ RODINNOU PÉČI

(V20-01 odd. V.C)

Územní jednotka	Počet žádostí o osvojení		Počet žádostí o péstounskou péči	
	podaných ve sledovaném roce	nevyřízených k 31. 12. 2016	podaných ve sledovaném roce	nevyřízených k 31. 12. 2016
Hlavní město Praha	82	219	40	45
Středočeský kraj	91	185	24	53
Jihočeský kraj	27	39	16	21
Plzeňský kraj	34	65	18	28
Karlovarský kraj	10	14	13	14
Ústecký kraj	54	73	37	46
Liberecký kraj	15	38	12	23
Královéhradecký kraj	12	59	24	44
Pardubický kraj	40	76	33	57
Kraj Vysočina	24	87	18	62
Jihomoravský kraj	48	116	31	60
Olomoucký kraj	19	54	21	56
Zlínský kraj	18	53	17	39
Moravskoslezský kraj	66	147	78	144
Celkem ČR	540	1 225	382	692

Pramen: MPSV

Zdroj: MPSV ČR, 2018

Obrázek 2: Rok 2013

Tabulka č. 8.7

VÝVOJ POČTU ŽÁDOSTÍ O NÁHRADNÍ RODINNOU PÉČI

(V20-01 odd. VID)

Územní jednotka	Počet žádostí o osvojení		Počet žádostí o pěstounskou péči		Počet žádostí podle § 78 zákona o rodině		Počet žádostí podle § 45 zákona o rodině		Celkem	
	podaných ve sledovaném roce	nevýřízených k 31. 12. 2013	podaných ve sledovaném roce	nevýřízených k 31. 12. 2013	podaných ve sledovaném roce	nevýřízených k 31. 12. 2013	podaných ve sledovaném roce	nevýřízených k 31. 12. 2013	podaných ve sledovaném roce	nevýřízených k 31. 12. 2013
Hlavní město Praha	93	417	55	43	23	6	37	5	208	471
Středočeský kraj	83	277	145	118	24	5	75	10	327	410
Jihočeský kraj	34	116	84	64	27	7	62	1	207	188
Plzeňský kraj	31	65	149	56	21	0	65	4	266	125
Karlovarský kraj	15	18	87	39	9	3	68	11	179	71
Ústecký kraj	53	81	220	84	57	5	139	36	469	206
Liberecký kraj	30	58	93	55	14	1	36	7	173	121
Královéhradecký kraj	18	90	68	86	7	0	13	2	106	178
Pardubický kraj	30	148	89	137	11	0	23	2	153	287
Kraj Vysočina	24	125	48	95	27	6	14	8	113	234
Jihomoravský kraj	78	221	212	175	21	7	44	14	355	417
Olomoucký kraj	30	137	145	112	21	3	53	8	249	260
Zlínský kraj	13	124	93	143	14	2	9	1	129	270
Moravskoslezský kraj	94	234	268	288	73	14	154	16	589	552
Celkem ČR	626	2 111	1 756	1 495	349	59	792	125	3 523	3 790

Pramen: MPSV

Zdroj: MPSV ČR, 2018

Obrázek 3: Rok 2010

Tabulka č. 8.7

VÝVOJ POČTU ŽÁDOSTÍ O NÁHRADNÍ RODINNOU PÉČI

(V20-01 odd. VI.12)

Územní jednotka	Počet žádostí o osvojení		Počet žádostí o péči		Počet žádostí podle § 78 zákona o rodině		Počet žádostí podle §45 zákona o rodině		Celkem	
	podaných ve sledovaném roce	nevyřízených k 31. 12. 2010	podaných ve sledovaném roce	nevyřízených k 31. 12. 2010	podaných ve sledovaném roce	nevyřízených k 31. 12. 2010	podaných ve sledovaném roce	nevyřízených k 31. 12. 2010	podaných ve sledovaném roce	nevyřízených k 31. 12. 2010
Hlavní město Praha	98	360	19	24	26	0	16	0	159	384
Středočeský kraj	90	312	81	50	31	1	77	2	279	365
Jihočeský kraj	39	135	36	39	14	0	55	7	144	181
Přízeňský kraj	33	90	56	35	18	1	57	4	164	130
Karlovarský kraj	19	35	26	15	9	1	70	10	124	61
Ústecký kraj	67	152	62	48	34	5	116	17	279	222
Liberecký kraj	35	46	25	30	16	3	64	12	140	91
Královéhradecký kraj	29	94	37	45	5	0	13	0	84	139
Pardubický kraj	44	192	35	45	8	1	18	2	105	240
Kraj V ysočina	27	164	28	63	10	1	26	9	91	237
Říchnoravský kraj	66	237	45	87	33	11	60	21	204	356
Olomoucký kraj	40	161	46	51	12	4	34	9	132	225
Zlínský kraj	32	169	31	62	18	3	27	9	108	243
Moravskoslezský kraj	63	303	94	128	83	17	79	5	319	453
Celkem ČR	682	2 450	621	722	317	48	712	107	2 332	3 327

Pramen: MPSV

Zdroj: MPSV ČR, 2018

3 Příprava na pěstounství/osvojení

Systém náhradní rodinné péči o děti osiřelé nebo opuštěné, a tak je příprava před přijetím takového dítěte do péče opravdu náročná důležitá. Tyto děti totiž vyžadují citlivou a správnou péči, na kterou musí být člověk, který nikdy nic podobného nezažil, opravdu dobře připraven. Celou přípravu můžeme nazvat "během na dlouhou trat'", který nejednoho potenciálního náhradního rodiče předem odradí.

Povinnost absolvovat přípravu mají žadatelé jako povinnou dle zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí. Přípravu zajišťuje krajský úřad, který má uzavřené smlouvy s organizacemi, majícími v této oblasti zkušenosti.

Kurzy, kterými žadatelé prochází, si kladou za cíl co nejlepší přípravu žadatele prostřednictvím přednášek a besed, diskuzí a seminářů, psychologických vyšetření a pohovoru s biologickým rodičem dítěte. Na přednáškách, kurzech, seminářích apod. jsou žadatelé seznamováni s problematikou dětí v náhradní rodinné péči a dalšími odbornými informacemi potřebných k výchově a ochraně zdraví dítěte (Matějček, 2002, s. 21).

3.1 Období prvotních příprav

Děti přijímané do náhradní rodinné péče mají samozřejmě stejné potřeby jako děti vyrůstající v běžném a klidném prostředí. Za ty nejdůležitější považujeme potřebu lásky, pocitu bezpečí, výchovu, vzdělání a mnoho dalšího, což přispívá ke zdravému psychosociálnímu vývoji. Jistě si dovedeme představit, jak náročnou zkouškou projdou budoucí rodiče, jež se o dítě chtějí starat. Výčet povinností a zkoumaných okolností je opravdu velké množství. Uvedme nyní jen základní otázky a požadavky, které si musí rodina položit před podáním žádosti, a kterými to vlastně všechno začíná.

- Mám dostatek sil, abych o dítě plnohodnotně pečoval/a?
- Umím být tolerantní k ostatním lidem?
- Jaké jsem měl/a dětství?
- Jsem ochoten vzdát se svého pohodlí?

- Dokážu se přizpůsobit?
- Dovedu si představit vychovat dítě?
- Dokážu posoudit, jaké dítě vychovávat nezvládnu (Matějček, 2002, s. 22)?
- Důvody k přijetí dítěte musí vycházet z vnitřního přesvědčení, žadatel nesmí být k ničemu nucen a přesvědčován.
- Zaměstnání žadatele má být stálé a dostatečnou měrou umožňovat zajištění rodiny.
- Zaměstnání by potenciálnímu rodiči nemělo zabírat přemíru času, aby mohl dostatek čas vynaložit na výchovu a péči o dítě.
- Důležitou podmínkou jest i čistý trestní rejstřík.
- Zdraví by mělo být přiměřené, tj. nemělo by negativně ovlivňovat péči o dítě.
- Věk žadatelů má být přiměřený a odpovídat věku biologických rodičů přijímaného dítěte.
- Rodinné zázemí musí být stabilní, neboť je v zájmu dítěte, aby vyrůstalo v takovém prostředí, které mu může poskytnout nejpřirozenější vývoj. Mají tedy přednost ty rodiny, kde manželé dokážou nad věcmi hovořit, domlouvat se společně a mají zájem na společné výchově.
- Rodič musí dokázat spolupracovat se zasvěcenými odbornými pracovníky.
- V neposlední řadě je důležitou podmínkou je přijetí dítěte takového jaké je, s velkou dávkou lásky a přizpůsobivosti (Matějček, 2002, s. 21).

3.2 Období posuzování vhodných kandidátů

Pokud si žadatel položil veškeré výše uvedené otázky a odpovědi byly kladné, je na startu celého procesu. Nejdříve musí zažádat o doporučení Městský úřad v obci s rozšířenou působností nebo na Magistrátě města ve svém trvalém bydlišti, kde se obrátí na sociální pracovníci pro náhradní rodinnou péči. Na schůzku si žadatel donese doklady o státním občanství, lékařské zprávy o zdravotním stavu, zprávy o finančních poměrech a vyplněnou jednotnou žádost. Po administrativních záležitostech je rodina navštívena sociálními pracovníci. Ty mají za úkol posoudit

rodinnou a bytovou situaci. Když je žádost kompletně zpracována, zasílá se na Krajský úřad (Matějček, 2002, s. 23).

Dále je posuzována psychická stránka žadatelů. V tomto šetření je promítnuto dětství žadatelů, jejich manželské vztahy, povahové rysy, výchovné postoje, a také motivace osvojení dítěte či převzetí dítěte do pěstounské péče (Matějček, 2002, s. 23).

Další na řadě je přípravný kurz. Zde je cílem připravit budoucí osvojitele/pěstouny na možné nástrahy. Kurz probíhá formou seminářů, přednášek od dětských lékařů, psychologů a dalších odborníků s tímto tématem spojených (Matějček, 2002, s. 24).

Po absolvování prvních kurzů zasedá poradní sbor složený z řady odborníků na dětskou péči a psychiku a ředitelů ústavní péče o dítě. Během několika zasedání posuzují případy dětí umístěných do ústavní péče a projednávají okolnosti k výběru vhodného náhradního rodiče (Matějček, 2002, s. 24).

Bubleová (2002), Gabriel a Novák (2008) ve svých dílech uvádějí, že čekání na vytouženého nového člena rodiny je pro náhradní rodiče nejdélsí a nejvíce vysilující etapou z celého procesu. Žadatelé si musí uvědomit, že oni jsou až na druhém místě. Jako první zde samozřejmě stojí zájmy dítěte – hledá se vhodný rodič pro konkrétní dítě.

3.3 Přebírání dítěte do péče

Přejde období čekání a přichází oznámení Krajského úřadu o vytipování vhodného dítěte pro pěstounskou péči. Radostnou zprávou, že pro žadatele bylo již vybráno dítě, začíná opravdový kolotoč.

Je nutné vyřešit úřední okolnosti, pravidla, škola, začlenění do kolektivu apod. Pro první týdny je velmi žádoucí, aby zůstali s dítětem oba manželé. Tato skutečnost napomůže dřívějšímu soužití.

V ideálním případě by měla mít rodina odborníka, který s ní projde veškeré formality nebo by bylo vhodné, kdyby se mohli obrátit na krizovou linku. Ani jedna z možností bohužel není běžnou praxí, což stěžuje rodičům adaptaci na nový režim.

Avšak osvědčenou možností, jak získat povědomí o možných problémech, je video trénink. Video tréninková interakce může pomoci rodičům s komunikací

s nově přichozím dítětem. Je totiž velmi pravděpodobné, že dítě, přicházející z ústavní výchovy, bude pravděpodobně „handicapované“ poruchou komunikace – ta může být v jakémkoli rozsahu (Zezulová, 2012, s. 35).

Spousta dětí z ústavní výchovy není zvyklých na přímou komunikaci. Většinou jsou zvyklé na komunikaci do prostoru „Jdeme zpívat.“, „Odcházíme ven“, proto jim klasické vyprávění s dospělými může činit zpočátku potíže (Zezulová, 2012, s. 35).

3.3.1 První kontakt

Prvním kontakt s dlouho očekávaným dítětem doprovází zvědavost, napětí i obavy. Jiné pocity zažívají žadatelé, kteří přebírají do své péče miminko, jiné pocity ti, kteří přebírají starší dítě s různou minulostí.

To, jak bude první kontakt probíhat, závisí hlavně na osobnosti dítěte. Jedno dítě může být velmi společenské, jiné naopak bojácné a nedůvěřivé. Každý z těchto jedinců vyžaduje individuální přístup. Důležité je, aby noví osvojitelé/pěstouni znali podrobnosti o minulosti dítěte a o jeho biologické rodině (Zezulová, 2012, s. 37).

S kojencem je navazování kontaktu zpravidla snadnější, ale ani toto nemusí platit ve všech případech. Může se ale stát, že trpí dítě vážnějšími zdravotními problémy, proto je třeba naučit se o takovéto dítě pečovat – pod lékařským dohledem. Je možné v kojeneckém ústavu několik dnů pobýt a přihlížet. U dětí odrostlejších musí být žadatelé připraveni na prvotní nedůvěru, na dítě žádným způsobem netlačit a nenutit ho k ničemu. Jedině tímto šetrným způsobem je možné dosáhnout požadovaných cílů – získání důvěry a pocitu bezpečí (Adopce.com, 2010a).

3.3.2 Fáze adaptace

Adaptace je pro dítě, které přichází do úplně nového a odlišného prostředí nelehkou fází osvojení či pěstounství. Většina z nich prochází tzv. kulturním šokem. Běžné věci tohoto typu děti z ústavní výchovy, z nevhodného rodinného zázemí většinou neznají, proto je nezbytné určit pravidla a ta dodržovat (Zezulová, 2012, s. 37).

Fáze adaptace z pohledu dítěte:

1) Poznávání

Dítě bývá nejisté a zmatené. Kojenec přichází o své dosavadní prostředí a rituály a odrostlejší děti touží po zalíbení se svým novým náhradním rodičům. Ve fázi poznávání je dobré cítit tzv. „šestineděli“, během kterého probíhá adaptace na nové prostředí, nová pravidla a nové tváře. Není tedy nejvhodnější volbou jezdit s dítětem po příbuzných a ostatních akcích před uplynutím tohoto období. Ale i zde platí, že každý jedinec je jiný a vyžaduje individuální zacházení, proto dbejme na intuici a osobní preference dítěte (Zezulová, 2012, s. 37).

2) Uvolnění

Po uplynutí nějaké doby v nové rodině dítě vycítí, že má nový domov, ve kterém pravděpodobně bude zkoušet, kam až může dojít a co si může nebo nemůže dovolit. Bude testovat své nové „teritorium“ a členy ve své nové rodině (Zezulová, 2012, s. 40).

Některé děti, které za sebou mají nehezké vzpomínky, špatné zacházení z předchozího domova a byly již několikrát opuštěny, mohou svým nevhodným chováním „jít naproti“ dalšímu opuštění z důvodu, aby to měly co nejdříve za sebou. Tyto děti vycítí, že svým chováním, které bojuje proti veškerým domácím pravidlům, členy nové rodiny od jejich péče odradí a ono bude navraceno do ústavní péče (Zezulová, 2012, s. 40).

Naopak druhým případem může být až příliš závislé chování dítěte. Na novou matku/otce se upne a doslova se jim „pověsí kolem krku“, což je také velmi vysilující a zmáhající. Avšak dítě si tuto skutečnost neuvědomuje, touží jen po lásce, pocitu bezpečí a tímto chováním ho chce získat a udržet (Zezulová, 2012, s. 40).

3) Přijetí

V poslední fázi, fázi přijetí, je situace jasná, dítě ví, co může/nesmí. V nové rodině se začínají budovat nové citové vazby, které jsou výjimečné právě tím, že směřují ke konkrétní osobě (Zezulová, 2012, s. 40).

Fáze adaptace z pohledu rodiče:

1) Nadšení

Rodiče zažívají nesmírné nadšení z vybraného dítěte, které doprovází vzrušení až euforie s různě dlouhou délkou trvání (Zezulová, 2012, s. 41).

2) Rozčarování

Druhá fáze reaguje na adaptační fáze dítěte. Zpravidla přichází pád do reality, kdy rodiče zjišťují, že jejich vysněné očekávání se s realitou příliš neslučuje. Velmi zde záleží na tom, jaká je hloubka připravenosti rodiny na tyto obtížně zvladatelné situace (Zezulová, 2012, s. 41).

Rodiče začínají objevovat své silné nebo slabé stránky, které dosud neměli šanci objevit. V této fázi často přichází rozporuplné myšlenky, zda má cenu v tomto snažení pokračovat. Dochází i k častějším hádkám v doposud bezproblémových partnerstvích (Zezulová, 2012, s. 41).

3) Smíření

Dlouho očekávaná fáze smíření sebou nese ustálení vyhrocených situací, rodiče si uvědomují, že nově příchozí dítě do jejich rodiny není, stejně tak jako oni, bezchybné a upouští od nereálných představ a iluzí.

Nastává období čisté lásky a přijetí skutečnosti takové, jaká opravdu je (Zezulová, 2012, s. 42).

4 Nástrahy náhradní rodinné péče

Náhradní rodinná péče obsahuje nesčetné množství obtíží, kterým jsou náhradní rodiny a děti přijímané do péče vystaveny. Aby měli možnost tyto nástrahy zdolat, je nutné být předem dostatečně informován, aby náhradní péče nepředstavovala pro všechny zúčastněné pouze trápení.

V této kapitole se budu soustředit pouze na pár základních nástrah, které se mohou v náhradní rodinné péči vyskytnout.

4.1 Informovanost

Potenciální žadatelé o náhradní rodinnou péči by měli ještě před podáním žádosti pročíst knihy s danou tematikou, navštívit organizace zabývající se touto činností, pátrat na webových stránkách či u dalších zainteresovaných odborníků. Je také velmi vhodné, pokud rodiny mají tu možnost, navštívit rodiny, které před nějakou dobou dítě osvojili nebo ho mají v pěstounské péči a jsou tak schopni potenciální žadatele seznámit s možnými problémy ale také radostmi.

V žádném případě nesmí rodiny dělat ukvapená a nepromyšlená rozhodnutí, která by později mohla mít později neblahý dopad na případně získané dítě.

Je také vhodné vyzkoušet si před podáním žádosti, jaké to je trávit chvíle s „cizím“ dítětem. Takovou příležitost nabízí dobrovolnická činnost v dětských domovech, kdy dobrovolníci z řad veřejnosti mohou pomáhat při akcích dětského domova a mají tak možnost lépe porozumět opuštěným dětem.

Pokud by žadatelé předem nezískali potřebné množství informací, je pravděpodobné, že by jejich pokus o péči o cizí dítě skončil dříve, než by pořádně stačil začít, a to není ani trochu žádoucí pro plynulý vývoj dítěte (Matějček, 2002, s. 111).

Aby se náhradní rodiče vyhnuli potížím na mnohdy trnité cestě za spokojeným rodičovstvím, stojí zde neziskové organizace, u kterých je vhodné čerpat informace. Rodiče jsou dle Zákona č. 359 povinni sepsat Dohodu o výkonu pěstounské péče právě s některou z neziskových organizací, které se tématem zabývají.

Neziskové organizace, kromě uzavírání Dohod o výkonu pěstounské péče, zajišťují vzdělávací pobyty, prezenční vzdělávací semináře, poradenství, pomoc při zajištění respitní péče, psychologické a terapeutické služby, asistované kontakty dětí s biologickými rodinami a podobně. Právě udržování kontaktů dětí s biologickými rodinami je jedna z podmínek pro pěstounskou péči (Centrum pěstounských rodin, 2012).

4.2 Minulost dítěte a jeho biologičtí rodiče

Čím mladší dítě přebíráme do péče, tím má zpravidla kratší a většinou i méně bolestnější minulost. Většina dětí má však své zážitky a mnohé, ne zrovna žádoucí, návyky. Úkolem nového rodiče je se s touto skutečností vyrovnat a přijmout ji takovou, jaká je.

Právě tato skutečnost nebývá tou, která by přijmutí dítěte a jeho pohodový vstup do nové životní etapy zrovna měla ulehčit. Často se žadatelé setkávají s negativním postojem biologických rodičů.

Kojenci a batolata nemají vzpomínky na to, jestli jim biologický rodič ubližoval, domů se vracel nad ránem a nekvalitním vínem omámen apod., ale má nějaké genetické dispozice, které si z původní rodiny přináší (Matějček, 2002, s. 114).

Každá vlastnost ze všech oblastí (tělesné, psychické) má své genetické základy. „*Genetický program obsahuje informace potřebné pro vznik lidského jedince se všemi jeho typickými vlastnostmi a znaky* (Matějček, 1999).“

Předškolní děti do náhradní rodiny přichází s nemalým množstvím vzpomínek. Většinou to jsou vzpomínky týkající se toho, kolik hraček jim biologická matka dávala, kolik hodných strýců, kteří mu pravidelně nosili bonbóny, si do bytu vodila, ale že skutečnost je úplně někde jinde, už tolik nevnímají. Předškolní dítě, které nezažilo dosud nic jiného, nemůže pochopit, že je jeho matka závislá na alkoholu a dalších návykových látkách, čímž může trvale ohrozit jeho zdraví. Důsledkem nezodpovědného chování biologických rodičů musí být dítě umístěno v ústavní výchově. Ovšem je velmi složité tuto skutečnost dítěti vysvětlit, často mu bývá vyprávěno, že matka onemocněla, tudíž ho nemůže v dětském domově navštívit.

Dítě tak získává plané naděje, biologické rodiče si idealizuje, a o to těžší situace nastává pro náhradní rodiče (Matějček, 2002, s. 115).

Dítěti často zůstávají nepříjemné zážitky (hlad, strach a samota v noci apod.), které často spojuje s orgány sociální pomoci (sociální pracovníci, policie), kteří ho od jeho (pro něj) dokonalé matky odvezli (Matějček, 2002, s. 115).

Další situace může nastat, pokud bylo dítě týráno. Nepříjemné vzpomínky mohou mít neblahý vliv na jeho psychický vývoj, dítě může trpět nočními děsy převážně ze strachu a obav o to, aby se nemuselo do původní rodiny vracet. Na náhradní rodině je dítě trpělivě uklidňovat a špatné vzpomínky „překrýt“ těmi veselými (výlety, zážitkové akce apod.) (Matějček, 2002, s. 115).

5 Dítě s postižením v náhradní rodinné péči

Většina dětí, které se dostávají do náhradní rodinné péče, se narodily matkám s rizikovým chováním. Mnohdy nebyla těhotenství těchto matek sledována odbornými lékaři a dětem se po narození nedostalo dostatečné množství citů a pravé mateřské lásky. Všechny tyto vlivy negativně působí na dítě a často z něj činí jedince se speciálními potřebami, s handicapem. U některých dětí mohou mít tyto skutečnosti vážný dopad na jejich zdraví – zdravotní potíže, vývojové poruchy/vady (Zezulová, 2012, s. 101).

Handicapem se rozumí určité znevýhodnění vlivem vady, které jedinci ztěžuje existenci v běžném životě.

Zvažují-li náhradní rodiče přijetí dítěte s postižením, mohou využít časový předstih a na dítě se speciálními potřebami se lépe připravit.

V opačných situacích, tedy tehdy, kdy si náhradní rodiče „vysní“ zdravé dítě a až časem zdravotní problémy vyplují na povrch, nastává poněkud problém. Rodiče nemusí být na tyto odlišnosti dostatečně připravené a nevědí, jak o takové dítě pečovat. Smutným faktem je, že tyto případy nejsou bohužel žádnou výjimkou (Zezulová, 2012, s. 102).

5.1 Fetální alkoholový syndrom (FAS)

Velmi častý problém u dětí v ústavní péči představuje syndrom, který byl popsán v roce 1973. Jedná se o syndrom dítěte závislé matky na alkoholu. Je prokázáno, že hlavní problém představuje jedna z látek obsažených v alkoholových nápojích – etylalkohol. Ten nepříznivě ovlivňuje po celou dobu těhotenství vývoj plodu (Gregor et al., 2012).

FAS má několik charakteristických projevů, z nichž jako hlavní považujeme opoždění v růstu (často nenapravitelné), zmenšená a zploštělá lebka, vrozené vady srdce, abstinenční příznaky po příchodu dítěte na svět a v neposlední řadě poškození centrální nervové soustavy, jenž má za následky mentální postižení různého stupně (Gregor et al., 2012).

Poruchy fetálního alkoholového spektra jsou zřídka viditelné na první pohled. Častým indikátorem jsou poruchy učení a výchovné problémy, na které nefungují běžné výchovné a pedagogické postupy.

Typickým projevem dětí trpících FAS, mohou být problémy s pamětí, výkyvy nálad, častá impulzivita, problémy s abstrakcí a podobně (Zezulová, 2012, s. 104).

Obdobné potíže zažívají i děti kuřáček, neboť i v nikotinu jsou škodlivé látky procházející placentou. Vedle nikotinu dále hovoříme i o škodlivých látkách, se kterými těhotná žena může přijít do styku. Konkrétně oxid uhelnatý, olovo, kadmium apod.

Děti těchto rodiček mívají nízkou porodní hmotnost a jsou větší měrou ohroženy náhlým úmrtím novorozence. Dále se uvádí i vyšší riziko nádorových a srdečních onemocnění (Zezulová, 2012, s. 105).

5.2 Poruchy autistického spektra

Poruchy autistického spektra začínají být značně patrné již v raném věku, kdy zdravé dítě začíná mluvit a toužit po sociálním kontaktu.

Vysvětlení, co si pod termínem "autistické spektrum" představit existuje hned několik. Charakteristickým povahovým rysem osob s autistickou poruchou bývá sociální odstup, citová rezonance, absence empatie, potřeba rituálů a podobně. Tito jedinci potřebují svůj zaběhnutý řád, který jim vyhovuje a neradi ho mění. Běžná bývá také denní snivost, kdy se jedinec vytratí z běžné reality do svých představ bez zájmu o realitu a okolní svět. Pořádek ve svých věcech udržuje podle svého logického uspořádání, což zdravý člověk nemá většinou šanci pochopit. Autisté nemají rádi dlouhé konverzace nebo telefonáty a raději dávají přednost psané konverzaci, do které mnohdy vkládají své novotvary (Novák, 2008, s. 71).

Po jedinci s autistickou poruchou nemůžeme chtít, aby rozuměl humorným slovním hříčkám, kognitivní "složka", která by umožňovala toto pochopit, mu zkrátka chybí.

Jedinec také mívá problémy s prostorovou orientací. V prostoru se ztrácí a kolektivní sportovní hry jsou pro autistického jedince doslova tabu. Společnosti bývají pro jejich "neohrabanost" nazýváni "slony v porcelánu" a snadno se dopouští

různých netaktností vůči okolí. Rovněž mívají sklony k úzkostlivému prožívání, což negativně ovlivňuje jejich psychický stav a to, jak je vnímá okolí (Novák, 2008, s. 74).

Mezi poruchy autistického spektra řadíme **klasický autismus a Kannerův syndrom**. U těchto typů se abnormální vývoj dítěte začíná projevovat již před třetím rokem života. Mentální retardace zde bývá přítomna u výrazné míry případů.

Aspergerův syndrom představuje stav, kdy u jedince spatřujeme typické autistické projevy, ale inteligence je nedotčena. Dokonce je známo hned několik případů, kdy jedinec s Aspergerovým syndromem disponoval nadprůměrným inteligenčním kvocientem.

Dezintegrační porucha v dětství bývá nazývána jako "pozdní začátek autismu". První projevy se mohou vyskytnout v poměrně rozsáhlejší období, a to ve věku 1,5 až 4 let věku dítěte. Do té doby nejsou patrné žádné projevy, které by v nás vzbuzovaly podezření na autistickou poruchu. Největším problémem označujeme mnohé další poruchy, které obsahují symptomy autistických poruch, ale z pohledu diagnostiky nelze přesně rozpoznat hlavní problém. Tyto symptomy se nejčastěji projevují u jedinců s mentální retardací, u jedinců s poruchami pozornosti a podobně (Šnýdrová, 2008, s. 132).

Autistické poruchy nebývají u dětí přijímaných do náhradních rodin žádnou výjimkou a často bývají později diagnostikovány. Znak autistického spektra bývají totiž často spojovány s deprivací po příchodu do nové rodiny nebo s rasovými etniky (Zezulová, 2012, s. 106).

5.3 Mentální postižení

Děti s mentálním postižením rovněž nejsou v ústavní výchově žádnou výchovou, spíše naopak. Mnoho z nich má ale možnost dostat se do náhradních rodin, kde mají šanci uspět. Známe případy, kdy rodina přijala z ústavní výchovy dítě, které bylo svým způsobem „jiné“, ale projevy byly přisuzovány individuálnímu prožívání ústavní výchovy a dalších problémům, kterým dítě bylo vystaveno před umístěním v ústavní péči. Později se starostlivou péčí náhradní rodiny ukázalo, že jádro problému spočívá v něčem jiném. Po zvolení jiného přístupu, který zohledňuje tyto individuální potřeby dítěte, začalo dítě velmi dobře prospívat.

Mentální poruchy zasahují kognitivní funkce jedince a jejich vývoj. Švarcová (2006) označuje mentální postižení jako "trvalé snížení rozumových schopností, které vzniklo v důsledku poškození mozku."

Výchovné přístupy závisí na stupni mentálního postižení. Tento psychický stav jedince je trvalý nebo získaný. Podle časového období, kdy bylo postižení "vytvořeno" vymezujeme oligofrenii a demenci.

Při čemž demencí rozumíme stav, kdy byl mentální vývoj zastaven až po druhém roce života jedince. Pojem oligofrenii označuje opožděný duševní vývoj, který vznikl před narozením jedince, při porodu nebo velmi brzy po něm (Pipeková, 2010, s. 289; Švarcová, 2006, s. 28–29).

5.3.1 Stupně mentálního postižení

Stupně mentální retardace nacházíme v 10. revizi mezinárodní klasifikaci nemoci (MKN 10), která byla vydána v roce 1992 Světovou zdravotnickou organizací WHO.

V MKN 10 je mentální retardace rozčleněna do 6 stupňů a je označována písmenem F 70–79.

F 70 Lehká mentální retardace IQ 69–50 (opožděný řečový vývoj, největší problémy nastávají při nástupu do základní školy, jedinci v dospělém životě jsou nezávislá a schopni vykonávat lehká zaměstnání)

F 71 Středně těžká mentální retardace IQ 49–35 (řeč, myšlení a zvládání sebeobslužných činností je omezené, dospělým klientům je doporučováno tzv. chráněné bydlení), řeč je chudá, postižení často v kombinaci s tělesnými, smyslovými a dalšími poruchami, s epilepsií apod.)

F 72 Těžká mentální retardace IQ 34–20 (v předškolním věku již pozorujeme opožděný psychomotorický vývoj, sebeobsluha téměř nemožná, řeč na předřečové úrovni, často doprovázeno o příznaky celkového poškození CNS, motorické postižení, sebepoškozování, agrese apod.)

F 73 Hluboká mentální retardace IQ 19 a níže (těžké neurologické poruchy a další postižení na vysokém stupni závažnosti, komunikace nemožná, maximálně porozumí základním požadavkům a nonverbálním gestům)

F 78 Jiná mentální retardace

F 79 Nespecifikovaná mentální retardace (nelze vyšetřit) (Valenta, 2007, s. 39–40)

5.4 Poruchy osobnosti

Poruchy osobnosti patří k poruchám závažnějším. Jsou dlouhotrvající a způsobují odchylky ve způsobu prožívání, vnímání a vytváření vztahů s okolím. Příčin vzniku je hned několik. Těmi nejčastějšími jsou příčiny z oblasti genetické, biologické, sociální a kulturní. Poruchy se mohou objevit v jakémkoli životním stádiu a v jakékoli intenzitě.

Lidé s tímto druhem problému si většinou uvědomují, že se od okolí odlišují, ale nepřikládají těmto odlišnostem velký důraz. Často hledají problémy v druhých. Poruchy osobnosti bývají doprovázené i dalšími patologickými jevy, mezi které patří nejčastěji sklony k sebevraždě, závislost na návykových látkách (drogy) apod.

5.4.1 Dělení poruch osobnosti

V mezinárodní klasifikaci nemoci (MKN 10) začíná dělení poruch osobnosti písmenem F a číslem 60.

1. Paranoidní porucha osobnosti (F60.0)

Tato porucha se vyznačuje extrémní přecitlivělostí k odmítnuté, podezřívavosti a tendencí zkreslovat zážitky.

2. Schizoidní porucha osobnosti (F60.1)

Jedinec trpící schizoidní poruchou se vyhýbá sociálním závazkům a citovým kontaktům. Nedokáže vyjádřit své city a prožívat radost.

3. Disociální porucha osobnosti (F60.2)

Disociální poruchu vystihuje bezohlednost v sociálních kontaktech, nízkou tolerancí k frustraci a velmi snadno spustitelná agrese.

4. Emočně nestabilní porucha osobnosti (F60.3)

Emočně nestabilní porucha člověku způsobuje obtíže v ovládnutí svých nálad. Jedinec často jedná agresivně a zkratovitě, následky tohoto jednání si ovšem

neuvědomuje. Dále má vysokou tendenci k sebevražedným náznakům, nezářídka ho sužují pocity prázdna.

5. Histriónská porucha osobnosti (F60.4)

Histriónská porucha se vyznačuje vysokou sebezahleděností, citovou labilitou a přehnanými projevy emocí. Jedinec touží po pozornosti a touží být oceňován.

6. Anankastická porucha osobnosti (F60.5)

Anankastickou poruchu charakterizují pocity nejistoty, neustálé kontrolování detailů a tvrdohlavostí.

7. Anxiózní porucha osobnosti (F60.6)

Anxiózní porucha jedinci zajišťuje neustálé napětí, pocity nejistoty a podřízenosti. Lidé s anxiózní poruchou osobnosti jsou velmi citliví na kritiku a odmítnutí.

8. Závislá porucha osobnosti (F60.7)

Lidé trpící závislou poruchou osobnosti mají potřebu být neustále někým kontrolováni a ujišťováni. Jsou nedostatečně průbojní a bojí se samoty. Mají tendenci přenášet odpovědnost na druhé.

9. Jiné poruchy osobnosti (F60.8)

10. Porucha osobnosti NS (F60.9) (ÚZIS, 2018)

6 Pomáhající organizace

Pomocná ruka pomáhajících organizací v oblasti náhradní rodinné péče je pro náhradní rodiny velmi důležitá. Rodiny totiž často netuší, co přijetí dítěte do péče může přinést. Právě od toho zde máme několik organizací, které rodinám poskytují informace ve všech stádiích – přípravy, přijímání dítěte, péče v rodině apod.

Na výzvu orgánů sociálně-právní ochrany jsou dle Zákona 359/1999, § 53 povinni sdělit potřebné údaje pro poskytnutí sociálně-právní ochrany či pro účely rozhodování, nebrání-li tomu zvláštní předpis. Jedná-li se o podezření z týrání, zneužívání apod., nemohou se organizace odvolávat na zachování mlčenlivosti.

Díky technickým pokrokům v podobě internetu je dnes získávání informací jednodušší, než bývalo dříve, proto zde jmenujme několik organizací, které nás svou činností zaujaly.

6.1 Středisko náhradní rodinné péče

Tento spolek byl založen v roce 1994 a zabývá se problematikou opuštěných dětí a všech dětí, které se nachází v těžkých životních situacích. Jako cíl si tato Střediska kladou rozvoj náhradního rodinného systému v České republice a usilují tak o to, aby rodinná péče převyšovala péči ústavní. Střediska náhradní rodinné péče zde slouží hlavně zájemcům o přijetí dítěte do náhradní péče a osvojitelům.

Pro žadatele o přijetí dítěte do náhradní rodinné péče nabízí poradenství v oblasti psychosociální a v oblasti právního poradenství. Rodiny zde získávají například podporu při jednání s úřady a jinými zařízeními. Střediska pořádají nárazové semináře, pravidelné dopolední či odpolední kluby (tyto poradenské činnosti jsou zdarma), letní pobyty pro rodiny, které přijali romské dítě nebo organizují celodenní setkání náhradních rodin, kde si mohou rodiče vyměnit názory, postřehy, navázat nová přátelství a vzájemně se podpořit.

Kromě poradenství náhradním rodinám zde funguje i pomoc ohroženým rodinám, dětem nebo těhotným ženám v krizové situaci. Střediska zájemcům zapůjčí potřebnou literaturu, případně pomůže vyhledat konkrétnější zařízení. Snaží se také

o lepší osvětu a všeobecný rozvoj náhradní rodinné péče (Středisko náhradní rodinné péče, 2018).

6.2 Institut NATAMA

Institut NATAMA (Náhradní táta, náhradní máma) byl založen v roce 2003 Petrou Winette, který založila na základě podpory Nadace Televize Nova. Institut NATAMA je uznávané nestátní pracoviště, jenž se zaměřuje na péči o rodiče a opuštěné děti. Zakládá si na individuálním, diskrétním, etickém a otevřeném přístupu.

Hlavním cílem Institutu NATAMA je podpora dětí v obtížné životní situaci, odborná podpora rodin, kteří se chystají pečovat o nevlastní děti, pomoc dětem zasaženým vývojovým traumatem a v neposlední řadě má zájem na sdílení zkušeností rodin ve stejné životní situaci a osvětu této problematiky mezi širokou veřejností.

Pro zájemce (manželské páry, gay a lesbické páry, jednotlivce apod.) o náhradní rodinnou péči NATAMA poskytuje konzultaci s odborníkem, který zájemcům vysvětlí veškerá úskalí a pomůže důkladněji osvětlit potřebné informace (NATAMA, 2018).

6.3 Adopce.com

Projekt Adopce.com, jehož odborným garantem je Středisko náhradní rodinné péče, má jako hlavní cíl podávání informací o různých formách náhradní rodinné péče pro širokou veřejnost, která chce být z různých důvodů o tématu více informována.

Tento projekt vznikl v roce 2001 díky spolupráci s Nadací Terezy Maxové. Projekt Adopce.com je rozdělen do 3 částí, které představují webové stránky (informační portál), informační brožury, které provedou náhradní rodinnou péčí a zájemcům přiblíží problematiku náhradní rodinné péče a poslední, třetí částí je telefonní linka, kde odborníci poskytnou rychlé rady (Adopce.com, 2010b).

7 Cíl práce a její dílčí cíle

Cílem práce bylo zjistit míru informovanosti o možnostech náhradní rodinné péče v České republice a zjistit možné překážky v její realizaci u populace dospělých v produktivním věku.

Dílčím cílem bylo zjistit, zda by bylo možné lepší osvětou či dalšími způsoby propagace náhradní rodinné péče mezi veřejnost zlepšit situaci v ústavních zařízeních, a zajistit tak těmto dětem náhradní rodiny a domovy.

8 Základní východiska práce

Při tvorbě autorka zjistila, že žadatelů o poskytnutí náhradní rodinné péče klesá, a proto bylo jejím hlavním motivem pro práci zjistit, jaká je reálná informovanost o tématu u populace dospělých.

9 Metody analýzy dat

V průzkumném šetření byl využit smíšený výzkum. Byla použita kvantitativní a kvalitativní forma sběru dat. Pro zjištění dat autorka zvolila formu on-line dotazník a polostrukturovaný rozhovor.

Dotazník byl zvolen, neboť je považován za nejrychlejší formu dotazování se velkého počtu respondentů.

9.1 Dotazník

Při zpracování dat formou dotazníku dochází k dotazování tj. kladení otázek, na které posléze získáváme odpovědi. Jedná se o nejčastější metodu při hromadném získávání informací, neboť za krátkou časovou dotaci můžeme získat poměrně velké množství důležitých poznatků od respondentů (respondent je osoba vyplňující dotazník).

Dotazník bývá složen z několika otázek, které ve správně zadaném dotazníku směřují k jasnému cíli. Zadávající by měl své cíle dostatečně promyslet a konkrétně je formulovat.

Otázky v dotazníku mohou mít různou strukturu, dle které je dělíme na otázky otevřené, polouzavřené, uzavřené a škálované.

Otevřené otázky – dávají respondentovi svobodu při volbě odpovědi. Otázka ho nasměruje, ale jen na něm, kterou cestu odpovědi respondent zvolí (Gavora, 2008, s. 127).

Polouzavřené otázky – nabídnou alternativní odpovědi a dále respondentovi umožňují doplnit jeho vlastní možnost odpovědi (Gavora, 2008, s. 128).

Uzavřené otázky – nabízí hotové odpovědi a úlohou respondenta je označení té, se kterou se ztotožňuje (Gavora, 2008, s. 125).

Škálované otázky – poskytují odstupňované hodnocení daného problému.

Autorka vytvořila dotazník sama, dle svého nejlepšího možného uvážení. Tvoří ho dohromady 23 otázek různé struktury (Gavora, 2008, s. 128).

10 Etické aspekty výzkumného šetření

Autorka při sbírání dat dbala na ochranu osobních údajů dotazovaných. Dotazovaní byli předem informováni, za jakými účely byl dotazník vytvořen, a rovněž byli ubezpečeni o jeho anonymitě.

11 Strategie výzkumného šetření

Aktuální dotazník byl vytvořen v prvním měsíci roku 2018 a první odpovědi byly získány dne 13. ledna 2018 a poslední vyplněný dotazník byl přijat 17. března téhož roku. Sběr dat probíhal na území Ústeckého kraje.

Finální verzi dotazníku předcházela verze zkušební, jejíž cílem bylo zjistit, jak způsob formulace otázek vnímá cílová skupina respondentů, pro kterou je dotazník určen. Zkušební verze byla spuštěna 4. dubna roku 2017 a ukončena 4. Května 2017. Na základě výsledků zkušební verze dotazníku byly některé otázky v aktuálním dotazníku poupraveny nebo došlo k úplné výměně otázek.

12 Popis výzkumného vzorku

Při sběru dat bylo osloveno 156 osob. Ze 156 přijatých dotazníků bylo možné vyhodnotit pouze 145 dotazníků, ostatní byly irelevantní pro dané šetření.

Pro vyplnění dotazníku byli osloveni rodiče žáků ze základní školy v Ústeckém kraji, který je typický výskytem osob s nižším sociálním statutem. Rodiče žáků byli dále požádáni o šíření dotazníku mezi své přátele pro zajištění větší objektivity.

Nemladším dotazovaným byla osoba ve věku 18 let a nejstarším z dotazovaných byla osoba ve věku 54 let.

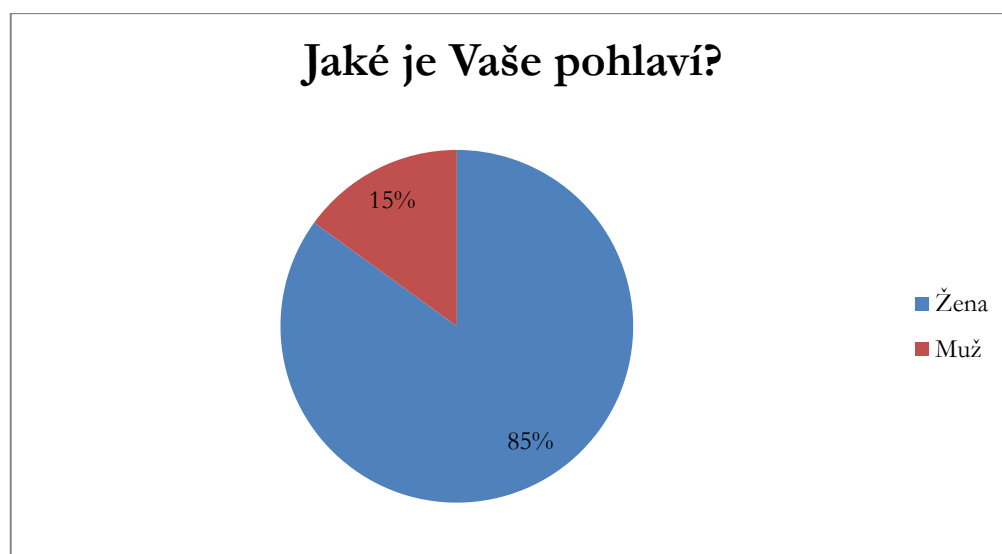
13 Vlastní výzkumné šetření

13.1 Otázka číslo 1

Jaké je Vaše pohlaví?

První otázka zjišťovala demografický údaj týkající se pohlaví respondentů. Pro daný výzkum je důležité znát pohlaví odpovídajících, z důvodu možného názorového rozdílu právě na základě pohlaví.

Graf 1: Jaké je Vaše pohlaví?

Zdroj: Vlastní zpracování

Tabulka 1:

Počet žen	85 %
Počet mužů	15 %

Zdroj: Vlastní zpracování

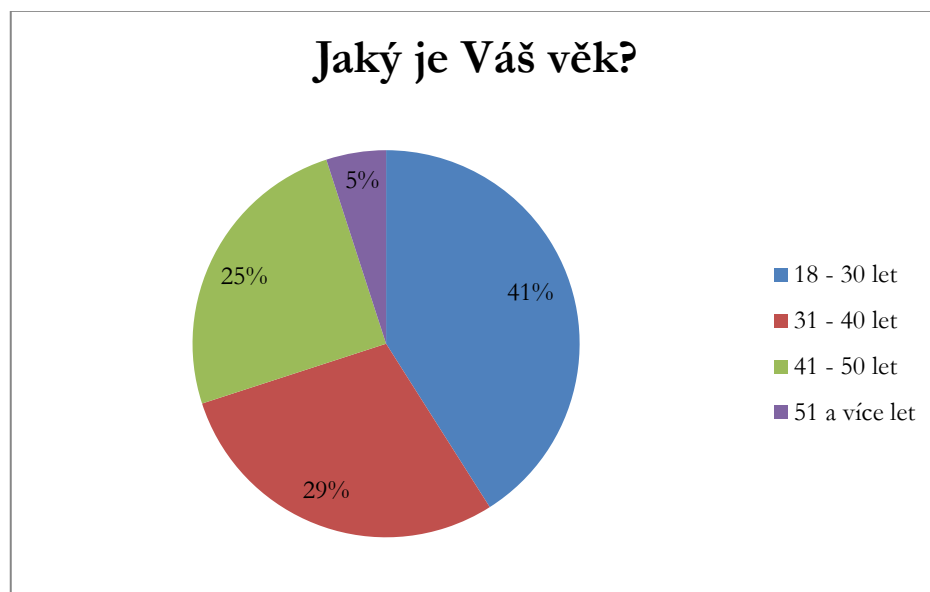
Výsledky ukázaly, že většina dotazovaných byly ženy.

13.2 Otázka číslo 2

Jaký je Váš věk?

Kvantitativní otázka demografického typu zjišťovala věk dotazovaných. Data týkající se věku bylo důležité získat z důvodu názorové odlišnosti dotazovaných mladšího a staršího věku.

Graf 2: Jaký je Váš věk?

Zdroj: Vlastní zpracování

Tabulka 2:

18–30 let	41 %
31–40 let	29 %
41–50 let	25 %
51 a více let	5 %

Zdroj: Vlastní zpracování

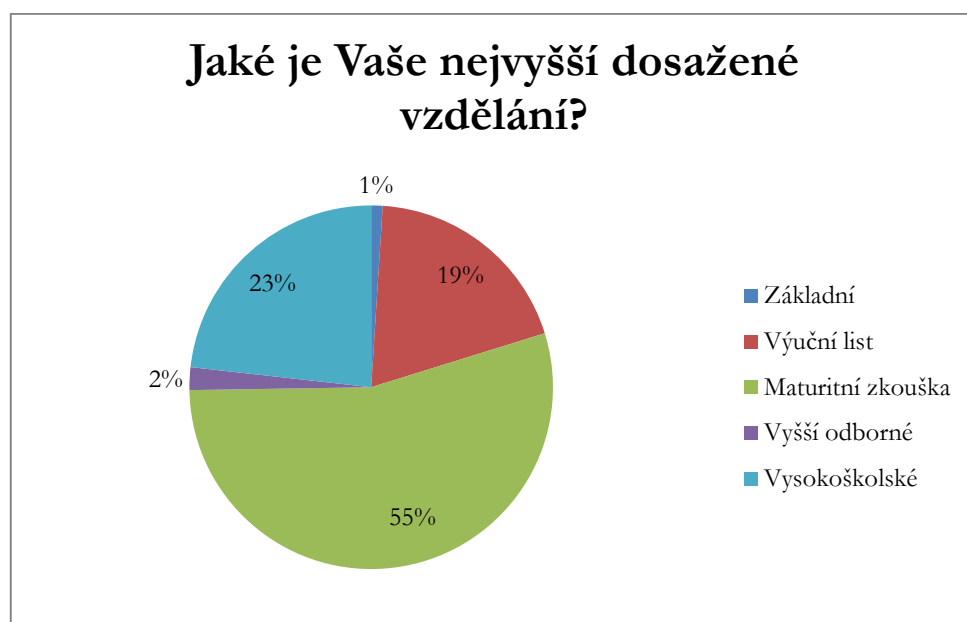
Ukázalo se, že největší počet respondentů byl ve věku od 18 let do 30 let – 41 %, dále pak ve věku 31 let až 40 let – 29 %, 41 let až 50 let – 25 % a nejméně bylo respondentů ve věku od 51 let a více let – 5 %.

13.3 Otázka číslo 3

Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

Ve třetí otázce byli respondenti dotázáni na jejich dosažené vzdělání, které rovněž může ovlivnit názory a priority respondentů.

Graf 3: Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

Zdroj: Vlastní zpracování

Tabulka 3:

Základní	1 %
Výuční list	19 %
Maturitní zkouška	54 %
Vyšší odborné	3 %
Vysokoškolské	23 %

Zdroj: Vlastní zpracování

Bylo zjištěno, že nejvíce dotázaných má ukončené střední vzdělání s maturitní zkouškou – 54 %. Dalšími respondenty jsou lidé s vysokoškolským vzděláním 23 %,

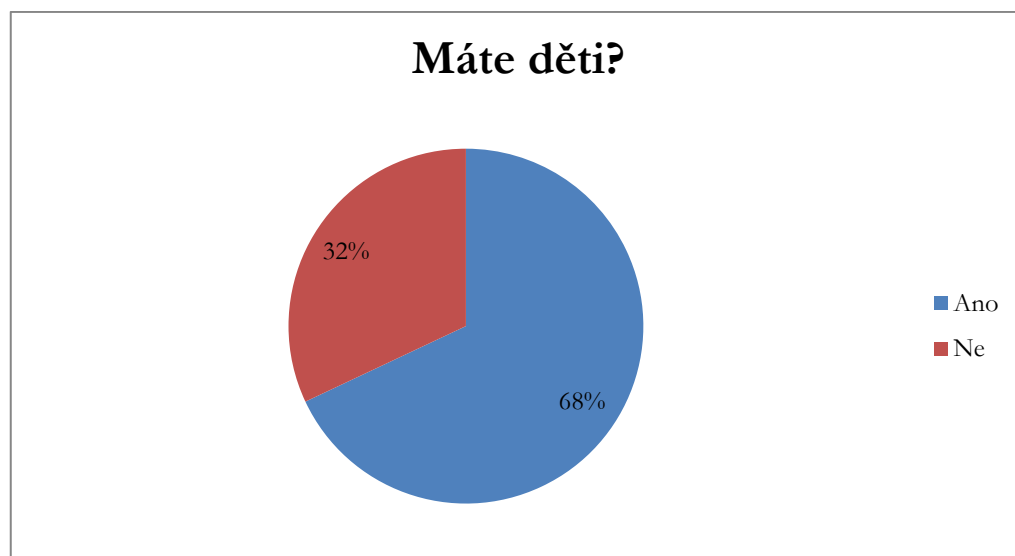
respondenti s výučním listem – 19 % a respondenti s vyšším odborným vzděláním 3 %. Nejméně je respondentů pouze se základním vzděláním 1 %.

13.4 Otázka číslo 4

Máte děti?

Autorka touto otázkou získala data týkající se počtu vlastních dětí respondentů. Skutečnost, že respondent má děti, mohla zásadně ovlivnit odpovědi.

Graf 4: Máte děti?

Zdroj: Vlastní zpracování

Tabulka 4:

Ano	68 %
Ne	32 %

Zdroj: Vlastní zpracování

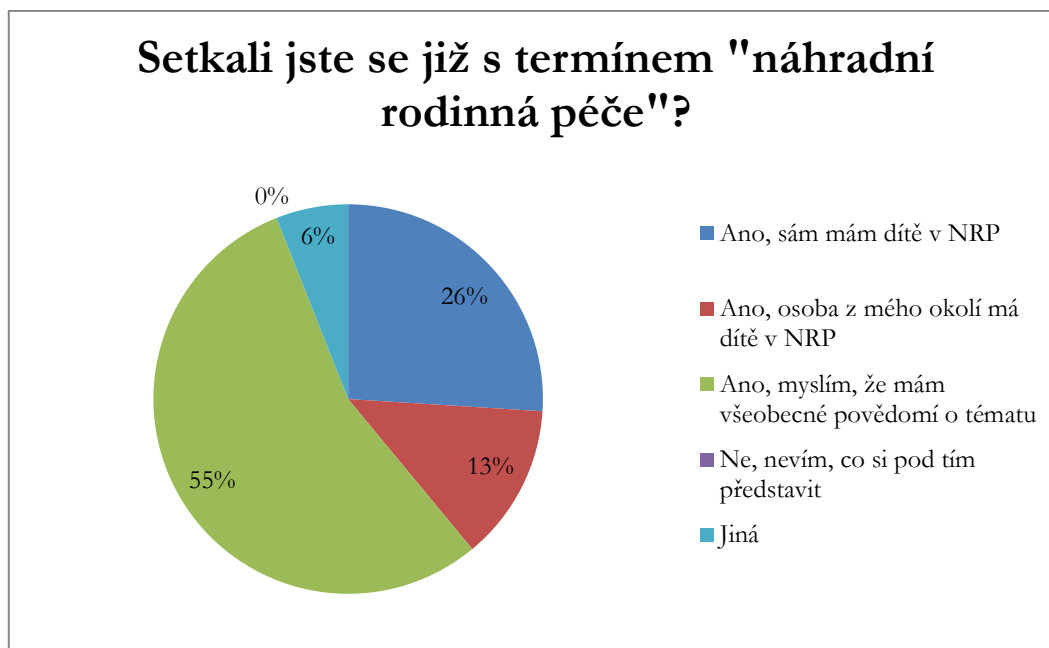
Výsledky ukázaly, že respondentů, kteří mají děti, bylo 68 %. Bezdětných respondentů bylo 32 %.

13.5 Otázka číslo 5

Setkali jste se již s termínem „náhradní rodinná péče“?

Autorčiným cílem bylo v pořadí pátou otázkou zjistit, zda respondenti znají termín „náhradní rodinná péče“.

Graf 5: Setkali jste se již s termínem „náhradní rodinná péče“?

Zdroj: Vlastní zpracování

Tabulka 5:

Ano, sám mám dítě v NRP	26 %
Ano, osoba z mého okolí má dítě v NRP	13 %
Ano, myslím, že mám všeobecné povědomí o tématu	55 %
Ne, nevím, co si pod tím představit	0 %
Jiná odpověď	6 %

Zdroj: Vlastní zpracování

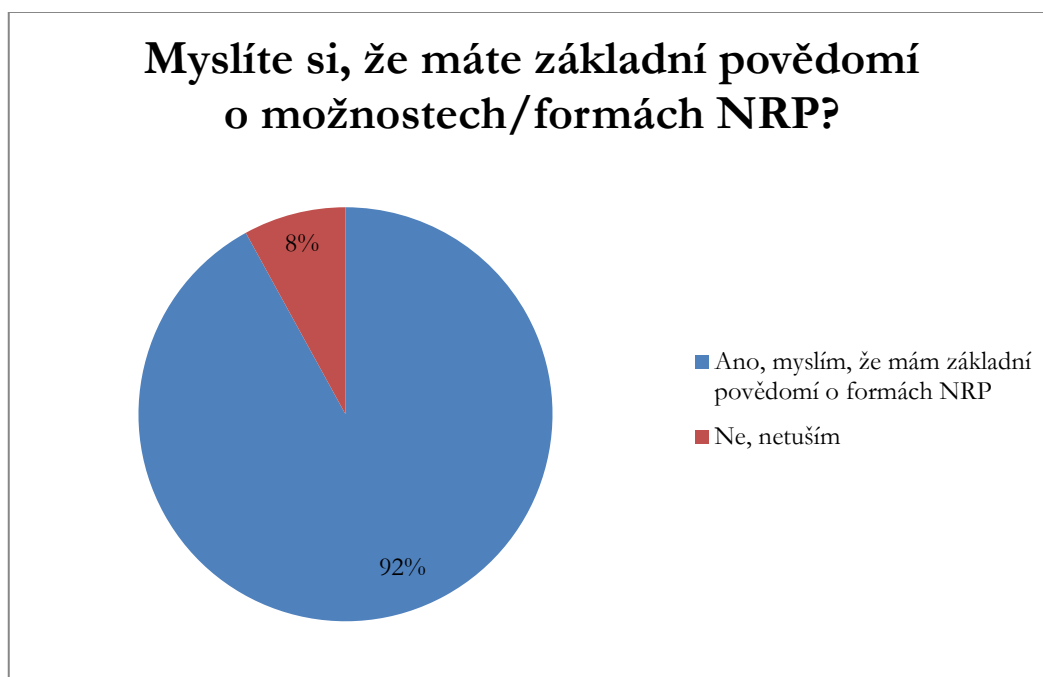
Většina respondentů se přiklonila k odpovědi „*Ano, myslím, že mám všeobecné povědomí o tématu*“ – 55 %. Další volenou možností byla možnost „*Ano, sám mám dítě v NRP*“ pro níž hlasovalo 26 %. Pro odpověď „*Ano, osoba z mého okolí má dítě v NRP*“ hlasovalo 13 % respondentů, možnost „*Jiná*“ vybralo 6 %. Žádný hlas neobdržela možnost „*Ne, nevím, co si pod tím představit.*“

13.6 Otázka číslo 6

Myslíte si, že máte základní povědomí o možnostech/formách náhradní rodinné péče?

V pořadí šestá otázka zjišťuje, jak je široká veřejnost informována o formách náhradní rodinné péče, jaké představuje pěstounství, osvojení apod.

Graf 6: Myslíte si, že máte základní povědomí o možnostech/formách NRP?

Zdroj: Vlastní zpracování

Tabulka 6:

Ano, myslím, že mám základní povědomí o formách NRP	8 %
Ne, netuším	92 %

Zdroj: Vlastní zpracování

V šesté otázce jsme zjistili, že 92 % respondentů ví, jaké možnosti zahrnuje termín náhradní rodinná péče a 8 % tyto podrobnosti nezná.

13.7 Otázka číslo 7

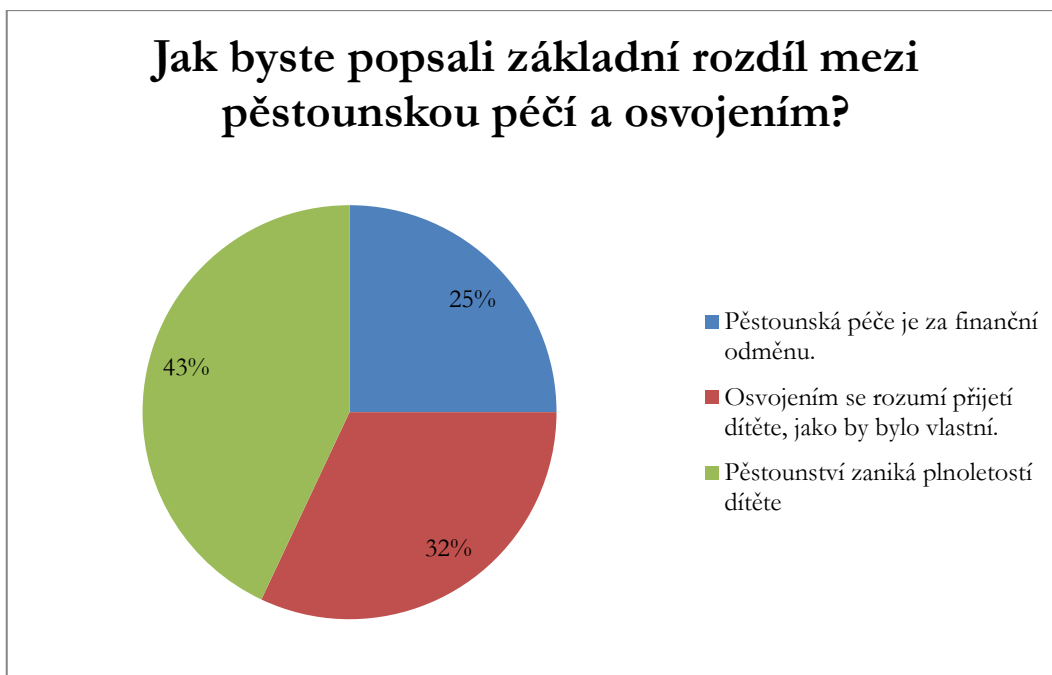
Jak byste popsali základní rozdíl mezi pěstounskou péčí a osvojením?

Sedmá otázka je kvalitativního charakteru a je zcela otevřená. Respondenti v ní byli požádáni o vysvětlení základního rozdílu mezi těmito formami náhradní rodinné péče, abychom obdrželi přehled o dosud získaných vědomostech dotázaných o tématu.

Nejčastěji respondenti uváděli níže vypsané názory:

- 1. Pěstounská péče je za finanční odměnu.*
- 2. Osvojením se rozumí přijetí dítěte, jako by bylo vlastní.*
- 3. Pěstounství zaniká plnoletostí dítěte.*

Graf 7: Jak byste popsali základní rozdíl mezi pěstounskou péčí a osvojením?

Zdroj: Vlastní zpracování

Tabulka 7:

Pěstounská péče je za finanční odměnu.	25 %
Osvojením se rozumí přijetí dítěte, jako by bylo vlastní.	32 %
Pěstounství zaniká plnoletostí dítěte.	43 %

Zdroj: Vlastní zpracování

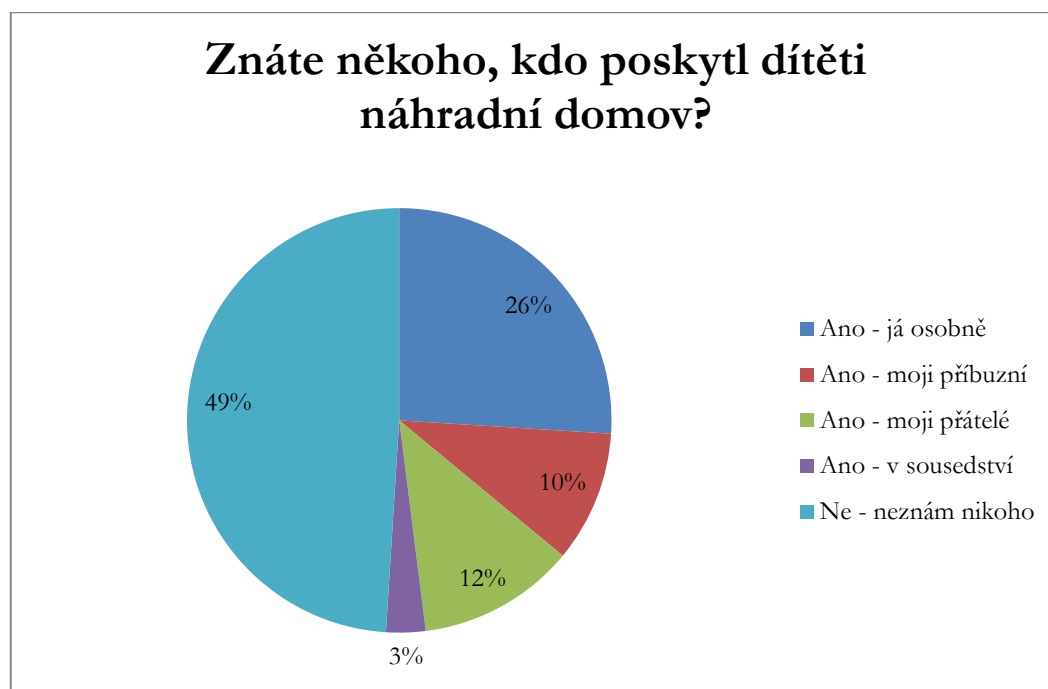
13.8 Otázka číslo 8

Znáte ze svého okolí někoho, kdo poskytl dítěti náhradní domov? Nebo máte přímou zkušenost, kdy jste si Vy sami osvojili dítě či se stali pěstouny?

Otázka s číslem 8 je taktéž zcela otevřená a jejím úkolem bylo získat informaci vyjádřenou procenty, kolik z dotázaných zná osobně osobu/osoby, které poskytly

domov dítěti a mají ho tedy osvojené nebo v pěstounské péči. Nebo zda někteří odpovídající mají přímou osobní zkušenost – jsou pěstouny nebo osvojiteli.

Graf 8: Znáte někoho, kdo poskytl dítěti náhradní domov?

Zdroj: Vlastní zpracování

Tabulka 8:

Ano – já osobně	26 %
Ano – moji příbuzní	10 %
Ano – moji přátelé	12 %
Ano – v sousedství	3 %
Ne – neznám nikoho	49 %

Zdroj: Vlastní zpracování

13.9 Otázka číslo 9

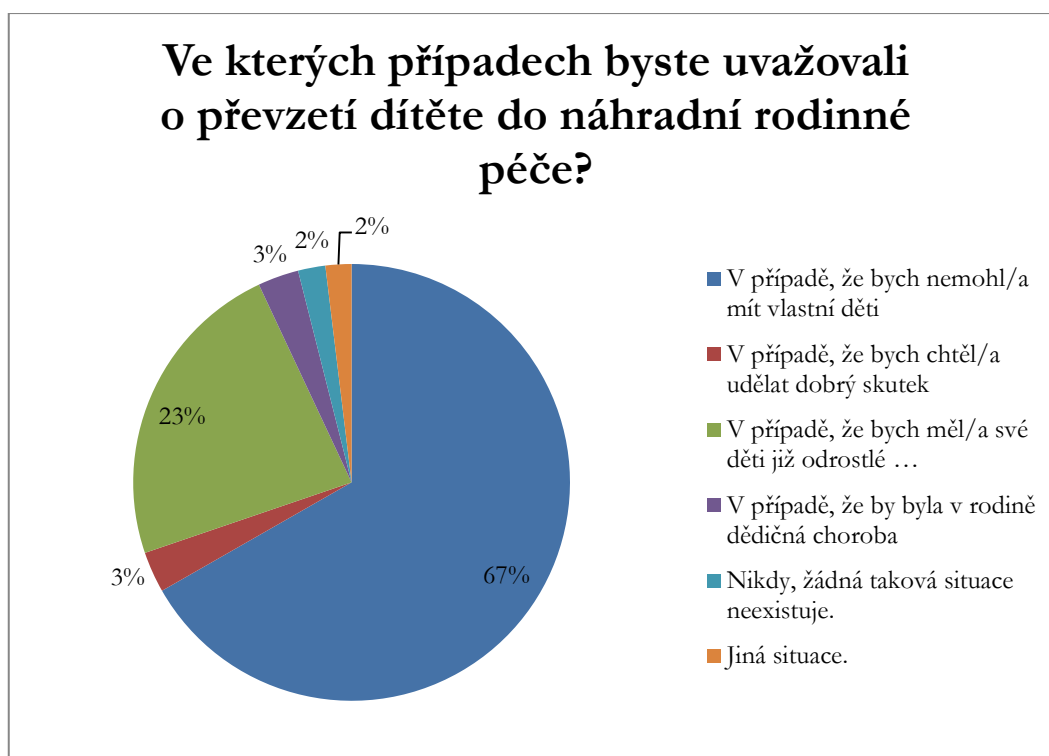
Ve kterých případech byste uvažovali o převzetí dítěte do náhradní rodinné péče?

Otázka devátá zjišťovala, v jakých situacích by naši respondenti byli ochotni přijmout dítě do náhradní rodinné péče. V této otázce bylo možné vybírat z více odpovědí, případně doplnit odpověď svou.

Na výběr jsme předložili odpovědi:

1. *V případě, že bych nemohl/a mít vlastní děti (např. ze zdravotních důvodů).*
2. *V případě, že bych chtěl/a udělat dobrý skutek.*
3. *V případě, že bych měl/a své děti již odrostlé a bylo by mi teskno po dětské radosti.*
4. *V případě, že by byla v rodině dědičná choroba, která by mohla představovat závažnou hrozbu pro mé dítě.*
5. *Nikdy, žádná taková situace neexistuje.*
6. *Jiná situace.*

Graf 9: *Ve kterých případech byste uvažovali o převzetí dítěte do náhradní rodinné péče?*

Zdroj: Vlastní zpracování

Nejvíce vybíranou odpovědí byla možnost s číslem 1, kterou uvedlo 67 % lidí. Další volenou odpovědí byla ta s číslem 3, kterou si vybralo 23 % dotázaných, odpověď číslo 4 a 2 si vybrala 3 % dotázaných a na závěr to byla odpověď číslo 5 a 6 se 2 % hlasů.

Odpověď číslo 6 bylo potřeba doplnit vlastní odpovědí, přičemž se všichni, dle doplněných slov, shodli na situaci, kde by bylo nutné pomoci dítěti z rodiny, neměli by v tomto případě s náhradní rodinnou péčí problém, bez přemýšlení by domov dítěti poskytli.

Tabulka 9:

<i>V případě, že bych nemohl/a mít vlastní děti (např. ze zdravotních důvodů).</i>	67 %
<i>V případě, že bych chtěl/a udělat dobrý skutek.</i>	3 %
<i>V případě, že bych měl/a své děti již odrostlé a bylo by mi teskno po dětské radosti.</i>	23 %
<i>V případě, že by byla v rodině dědičná choroba, která by mohla představovat závažnou hrozbu pro mé dítě.</i>	3 %
<i>Nikdy, žádná taková situace neexistuje.</i>	2 %
<i>Jiná situace.</i>	2 %

Zdroj: Vlastní zpracování

13.10 Otázka číslo 10

Pokud byste byli ochotni poskytnout domov dítěti, jednalo by se o osvojení nebo o pěstounství?

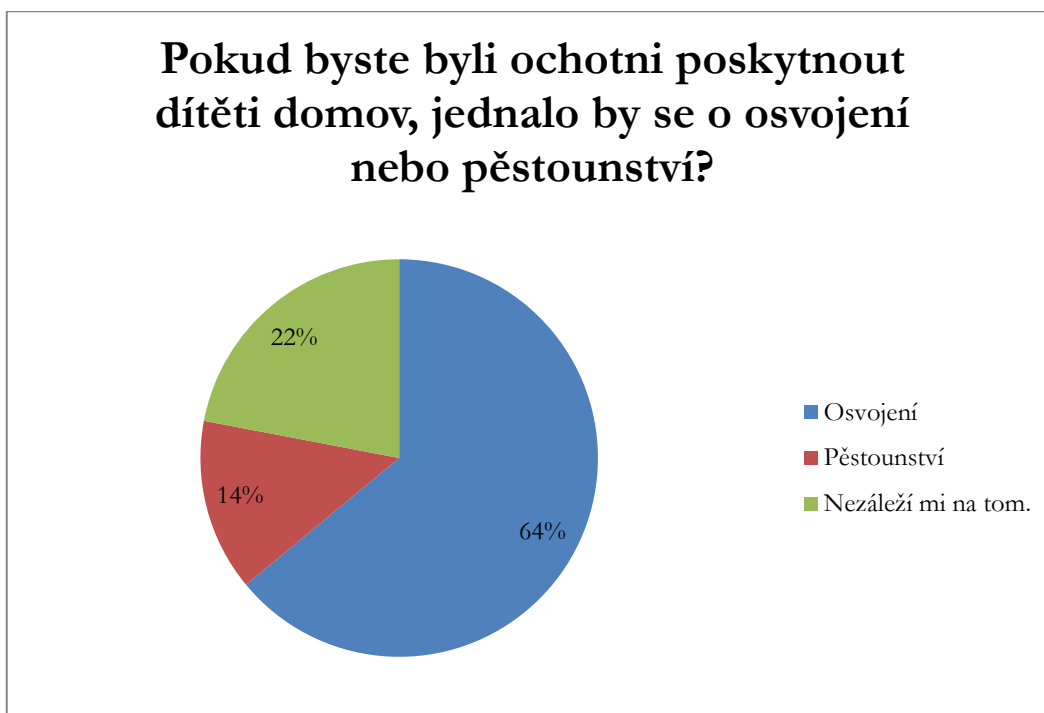
Otázka desátá zjišťovala, pokud by respondenti měli zájem poskytnout dítěti domov, jakou formu by zvolili.

Otázka byla položena, aby poskytla konkrétnější informace pro možnou budoucí osvětu.

Možné odpovědi:

1. *Osvojení*
2. *Pěstounství*
3. *Nezáleží mi na tom.*

Graf 10: Pokud byste byli ochotni poskytnout dítěti domov, jednalo by se o osvojení nebo pěstounství?

Zdroj: Vlastní zpracování

Tabulka 10:

Osvojení	64 %
Pěstounství	14 %
Nezáleží mi na tom.	22 %

Zdroj: Vlastní zpracování

Zde výsledky ukázaly, že 64 % dotázaných by se v případě zájmu o náhradní rodinnou péči ucházeli o osvojení dítěte.

Respondentům, kterým by nezáleželo na tom, kterou formou by dítěti v ústavní péči pomohli, bylo 22 %.

O pěstounství by mělo zájem ucházet se pouhých 14 % dotázaných.

13.11 Otázka číslo 11

Zájem o NRP ze strany možných náhradních rodičů klesá, čím myslíte, že je tato skutečnost způsobena? V případě zvolení poslední odpovědi, prosím, uveďte konkrétní důvod.

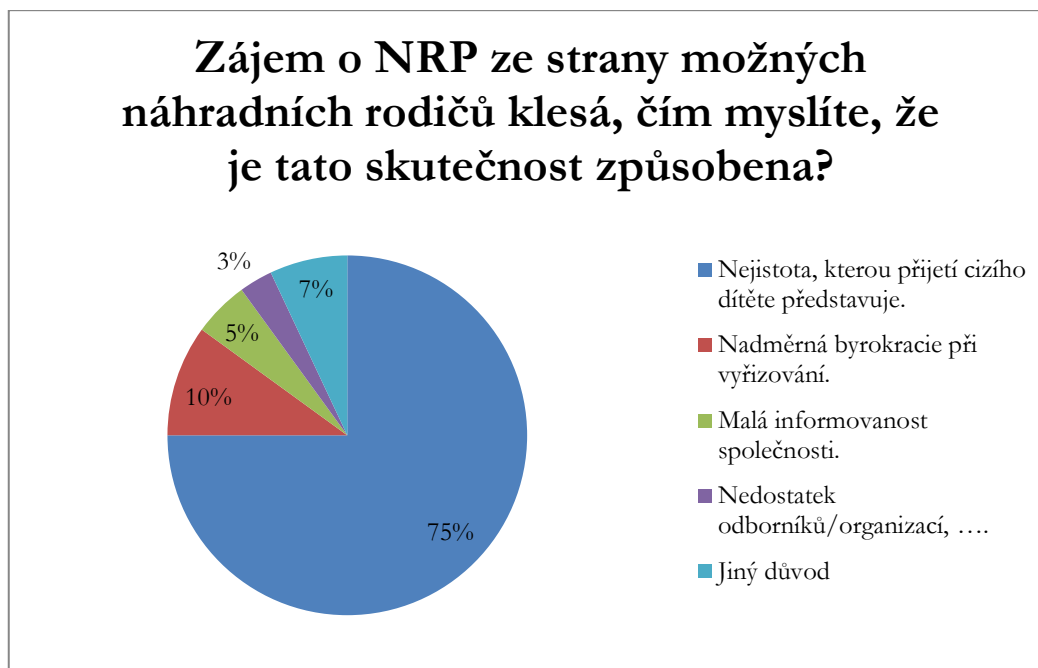
V otázce jedenácté byli respondenti vyzváni, aby se zamysleli nad možnými důvody, proč v posledních letech klesá počet žadatelů, kteří by byli ochotni poskytnout náhradní domov některému z opuštěných dětí nebo z dětí s těžkou životní situací.

K otázce bylo nabídnuto 5 odpovědí, z nichž mohli dotazovaní vybírat. Poslední, pátá, odpověď vyžaduje k přesnější interpretaci i doplnění vlastního názoru.

Nabídnuté možnosti odpovědi:

- 1. Nejistota, kterou přijetí cizího dítěte představuje.*
- 2. Nadměrná byrokracie při vyřizování.*
- 3. Malá informovanost společnosti.*
- 4. Nedostatek odborníků/organizací, kteří by náhradním rodičům mohli situaci v začátku i v průběhu ulehčit.*
- 5. Jiný důvod.*

Graf 11: Zájem o NRP ze strany možných náhradních rodičů klesá, čím myslíte, že je tato skutečnost způsobena?

Zdroj: Vlastní zpracování

Tabulka 11:

Nejistota, kterou přijetí cizího dítěte ...	75 %
Nadměrná byrokracie při vyřizování.	10 %
Malá informovanost společnosti.	5 %
Nedostatek odborníků/organizací ...	3 %
Jiný důvod.	7 %

Zdroj: Vlastní zpracování

Nejvyšší procento hlasů obdržela odpověď první, pro kterou hlasovalo 75 %, na druhém místě skončila odpověď s číslem 2, jež získala 10 % a na třetím místě je odpověď s číslem 5 (7 %), kterou bylo nutné doplnit o vlastní názor. Většina respondentů uváděla osobní důvody. Na posledních místech skončily odpovědi číslo 3 a 4.

13.12 Otázka číslo 12

Kdybyste se rozhodli pro NRP, měli byste uvedena kritéria, která by mělo dítě splňovat?

Otázka s číslem 12 nabízela 7 možností odpovědí a bylo možné vybírat více možností. Jednalo se o otázku polouzavřenou, poslední odpověď tedy byla na každém z respondentů, zda chce doplnit vlastní položku.

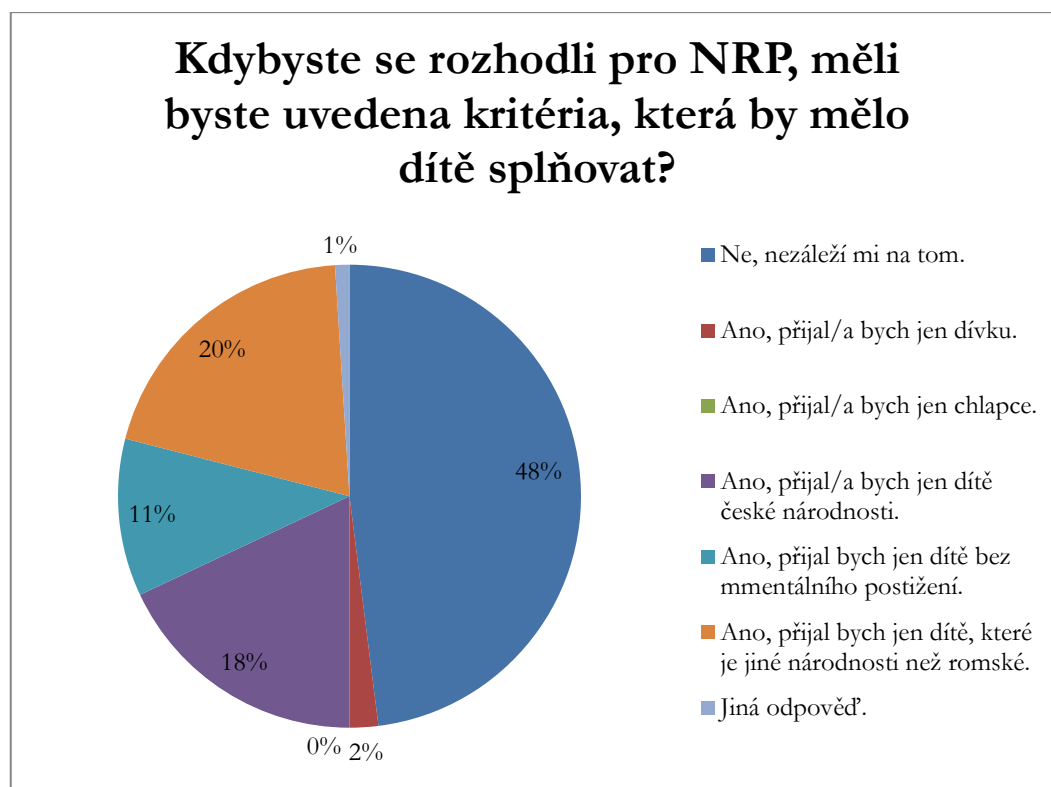
Otázka zjišťuje, jaké množství lidí by při žádosti o svěřeni dítěte do náhradní rodinné péče měli jisté „požadavky“, které by dítě mělo splňovat.

Otázku jsme položili, abychom nasbírali informace o zájmu běžné populace.

Výběr možností:

- 1. Ne, nezáleží mi na tom.*
- 2. Ano, přijal/ a bych jen dívku.*
- 3. Ano, přijal/ a bych jen chlapce.*
- 4. Ano, přijal/ a bych jen dítě české národnosti.*
- 5. Ano, přijal/ a bych jen dítě bez mentálního postižení.*
- 6. Ano, přijal/ a bych jen dítě, které je jiné národnosti než romské.*
- 7. Jiná odpověď.*

Graf 12: Kdybyste se rozhodli pro NRP, měli byste uvedena kritéria, která by mělo dítě splňovat?

Zdroj: Vlastní zpracování

Tabulka 12:

Ne, nezáleží mi na tom.	48 %
Ano, přijal/a bych jen dívku.	2 %
Ano, přijal/a bych jen chlapce.	0 %
Ano, přijal/a bych jen dítě české národnosti.	18 %
Ano, přijal/a bych jen dítě bez mentálního postižení.	11 %
Ano, přijal/a bych jen dítě neromské národnosti.	20 %
Jiná odpověď.	1 %

Zdroj: Vlastní zpracování

Výzkum ukázal, že 48 % dotázaných by nezáleželo na barvě pleti, pohlaví ani zdravotním stavu dítěte. Ovšem 20 % respondentů by se pravděpodobně nebránili dítěti jiné než české národnosti, ale za žádnou cenu by nepřijali dítě romské národnosti. Respondenti, kterých bylo 18 %, tvrdí, že tou hlavní podmínkou pro přijetí je pro ně česká národnost dítěte.

Respondentů, kterým velice záleží na zdravotním stavu dítěte, bylo 18 %. Jako posledními volenými možnostmi byly ty s číslem 2, 3 a 7, které se dotýkají pohlaví a ostatních kritérií.

13.13 Otázka číslo 13

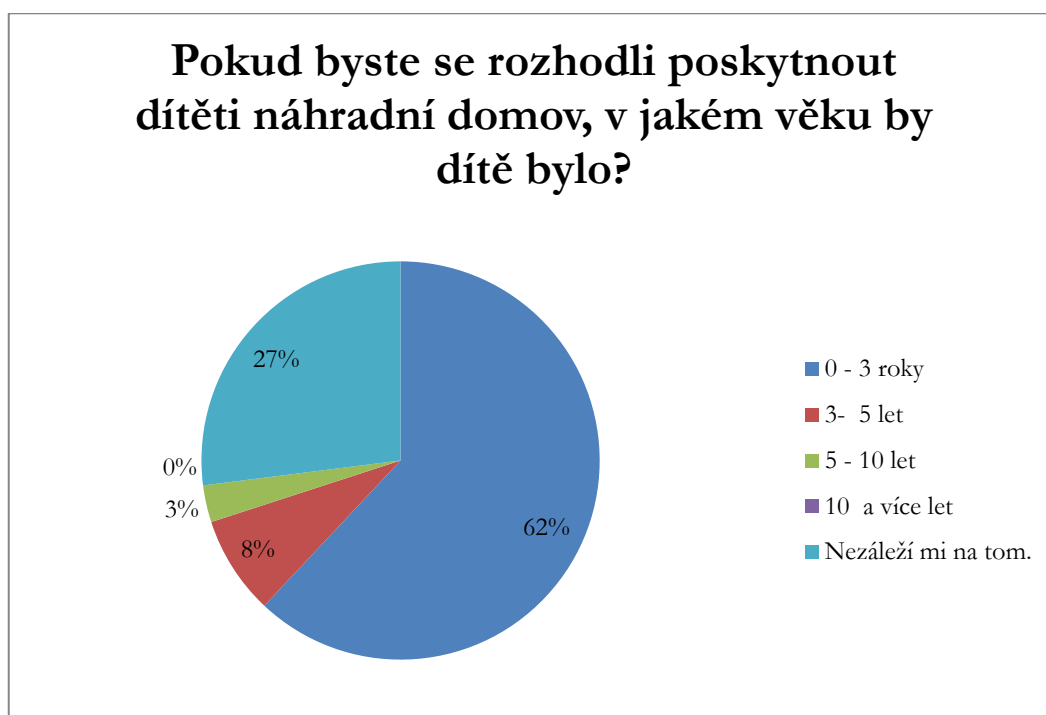
Pokud byste se rozhodli poskytnout dítěti náhradní domov, v jakém věku by dítě bylo?

Uzavřená otázka číslo 13 si kladla za cíl zjistit, kolika procentům dotázaných by záleželo na věku dítěte, a o jak staré děti by měli respondenti největší zájem.

V této otázce bylo 5 uzavřených odpovědí:

1. 0–3 roky.
2. 3–5 let.
3. 5–10 let.
4. 10 a více let.
5. Nezáleží mi na tom.

Graf 13: Pokud byste se rozhodli poskytnout dítěti náhradní domov, v jakém věku by dítě bylo?

Zdroj: Vlastní zpracování

Tabulka 13:

0–3 roky	62 %
3–5 let	8 %
5–10 let	3 %
10 a více let	0 %
Nezáleží mi na tom.	27 %

Zdroj: Vlastní zpracování

Výzkumné šetření odhalilo, že největší procento z dotázaných by mělo zájem na tom, aby jim bylo svěřeno dítě, které je mladší 3 let – 62 %.

Druhou nejpočetnější skupinou byli respondenti, jimž by na věku přijímaného dítěte nezáleželo – 27 %. Dále se pak vyskytly hlasy s věkovou podmínkou 3–5 let (8 %) a 5–10 let (3 %).

Žádný z dotázaných nehlasoval pro odpověď „10 a více let“.

13.14 Otázka číslo 14

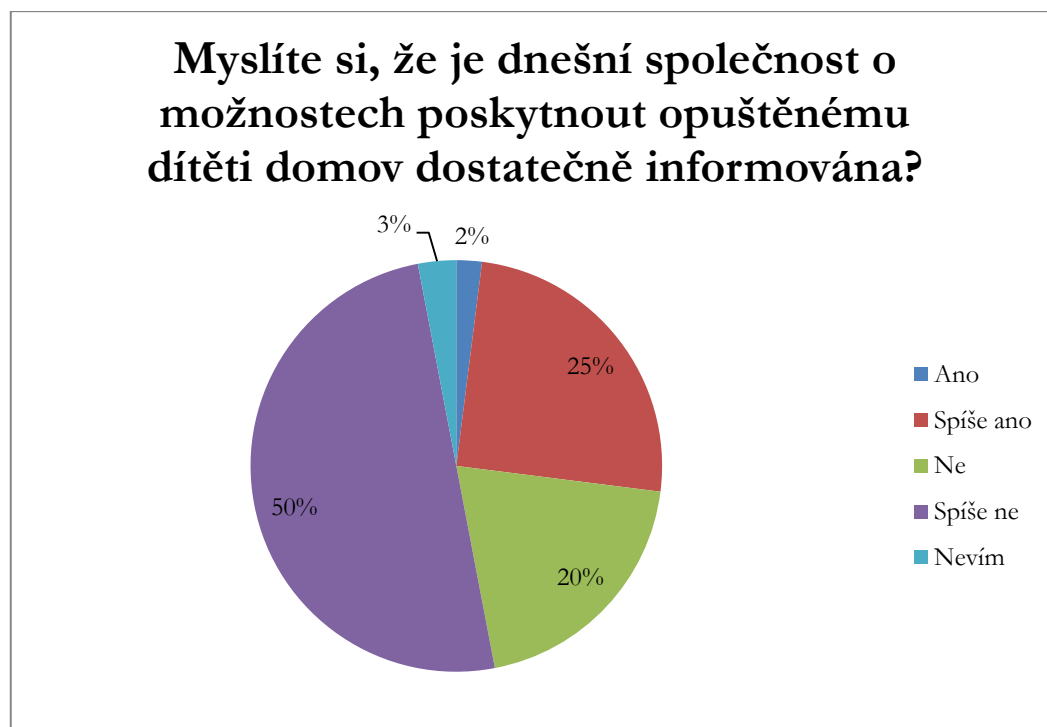
Myslíte si, že je dnešní společnost o možnosti poskytnout opuštěnému dítěti domov dostatečně informována?

Otázka čtrnáctá zjišťuje subjektivní názory dotázaných, jak moc jsme informováni o možnostech poskytnutí náhradního domova opuštěným dětem.

V pořadí čtrnáctá otázka byla uzavřená a dotazovaným bylo nabídnuto 5 možností odpovědí.

1. *Ano.*
2. *Spíše ano.*
3. *Ne.*
4. *Spíše ne.*
5. *Nevím.*

Graf 14: Myslíte si, že je dnešní společnost o možnostech poskytnout opuštěnému dítěti domov dostatečně informována?

Zdroj: Vlastní zpracování

Tabulka 14:

Ano	2 %
Spíše ano	25 %
Ne	20 %
Spíše ne	50 %
Nevím	3 %

Zdroj: Vlastní zpracování

Možnost „Spíše ne“ zvolilo nejvíce respondentů – 50 %. Pro možnost „Spíše ano“ hlasovalo 25 % dotázaných.

U možnosti „Ne“ bylo zaznamenáno 20 % hlasů a u možnosti „Nevím“ to byly pouze 3 % hlasů.

13.15 Otázka číslo 15

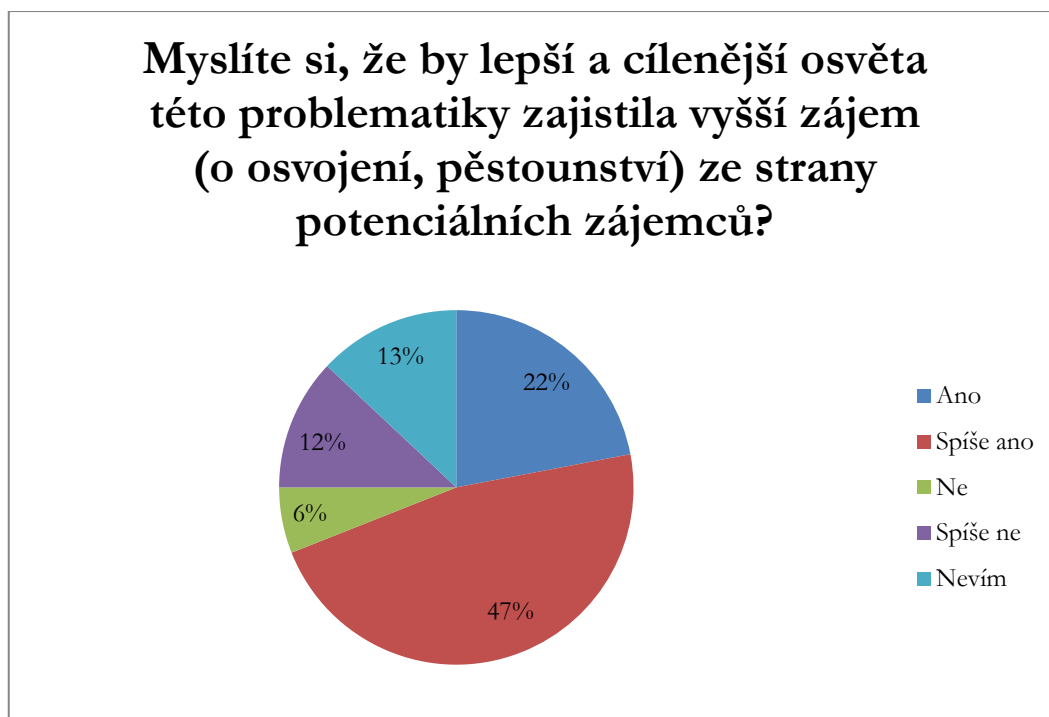
Myslíte si, že by lepší a cílenější osvěta této problematiky zajistila vyšší zájem (o osvojení, pěstounství) ze strany potenciálních zájemců?

Autorka se v patnácté otázce respondentů dotazovala, zda by dle jejich vlastního názoru mohla cílenější osvěta dané problematiky zvýšit počet potenciálních zájemců a tím pádem zajistit domov pro více opuštěných dětí.

Nabídnuté možnosti:

1. *Ano.*
2. *Spíše ano.*
3. *Ne.*
4. *Spíše ne.*
5. *Nevím.*

Graf 15: Myslíte si, že by lepší a cílenější osvěta této problematiky zajistila vyšší zájem (o osvojení, pěstounství) ze strany potenciálních zájemců?

Zdroj: Vlastní zpracování

Pro odpověď "Spíše ano" totiž hlasovalo 47 % dotázaných.

Pro odpověď "Ano" bylo 22 % hlasů, pro odpověď "Spíše ne" se rozhodlo 12 % lidí a 13 % uvedlo odpověď "Nevím".

Odpověď "Ne" byla svými hlasy (6 %) zařazena na poslední místo.

13.16 Otázka číslo 16

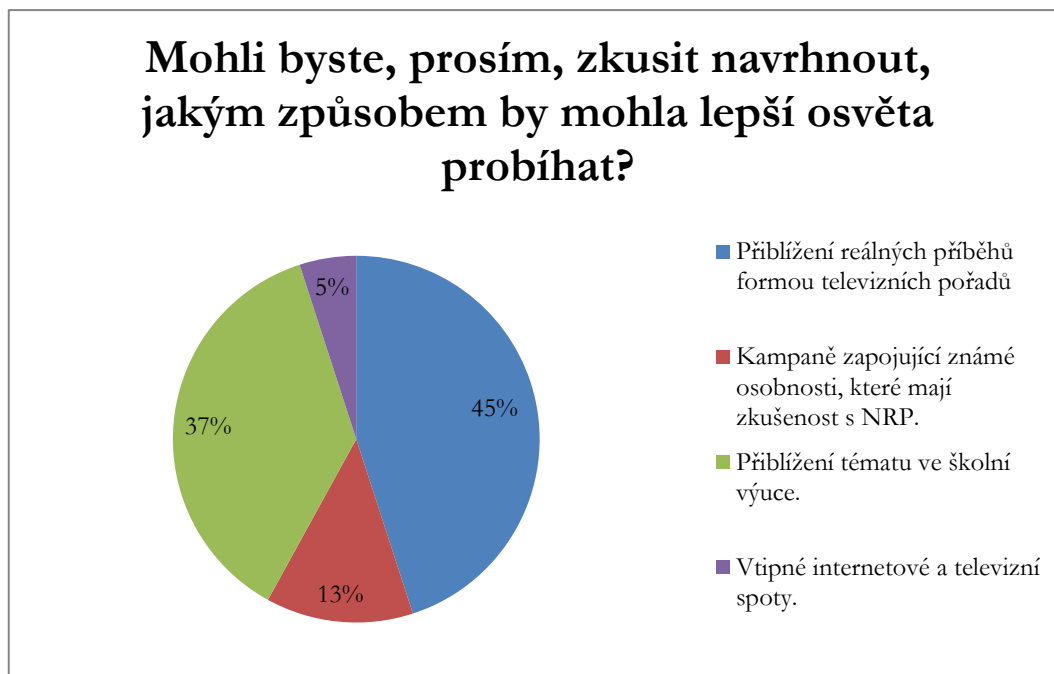
Mohli byste, prosím, zkusit navrhnout, jakým způsobem by mohla lepší osvěta dané problematiky probíhat?

Položkou s číslem 16 autorka žádá o vyjádření názoru, jakým způsobem by mohla lepší osvěta této problematiky probíhat.

Otázka byla otevřená a respondenti se většinou shodli na 4 možnostech odpovědí.

1. Přiblížení reálných příběhů formou televizních pořadů.
2. Kampaně zapojující známé osobnosti, které mají zkušenost s NRP.
3. Vtipné internetové a televizní spoty.
4. Přiblížení tématu ve školní výuce.

Graf 16: Mohli byste, prosím, zkusit navrhnout, jakým způsobem by mohla lepší osvěta probíhat?

Zdroj: Vlastní zpracování

Tabulka 15:

Přiblížení reálných příběhů formou TV ...	45 %
Kampaně zapojující známé osobnosti ...	13 %
Přiblížení tématu ve školní výuce.	37 %
Vtipné internetové a TV spoty.	5 %

Zdroj: Vlastní zpracování

Pro možnost první by bylo 45 % respondentů a pro možnost na třetí pozici 37 % respondentů.

Další volenou možností je možnost číslo 2., kterou vybralo 13 % a možnost číslo 4, na které se usneslo 5 % respondentů.

13.17 Otázka číslo 17

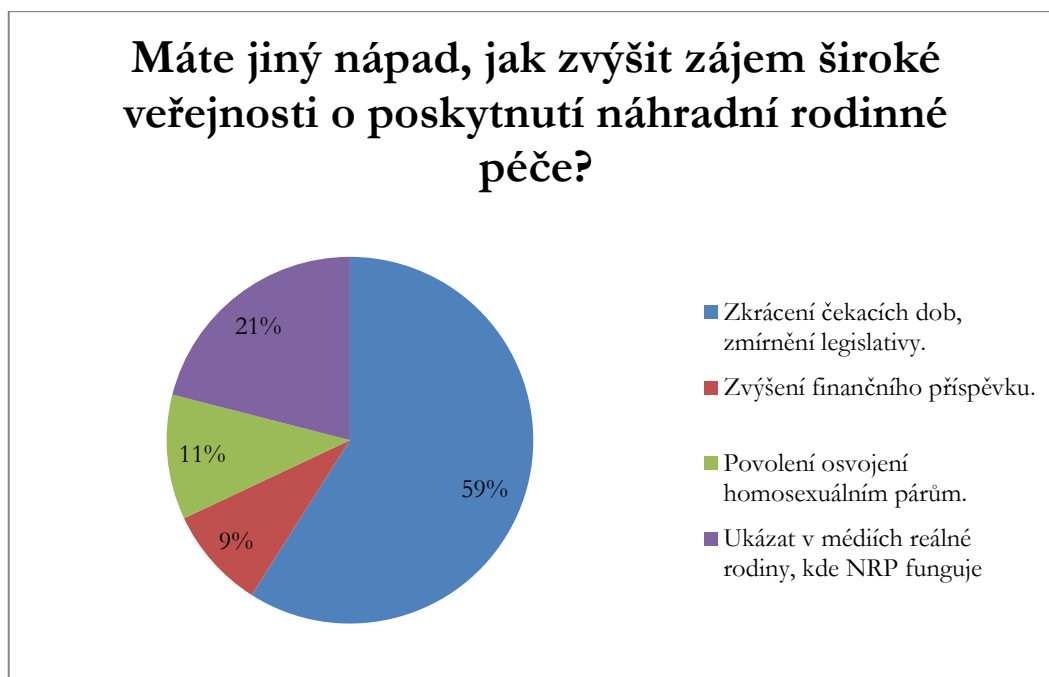
Máte jiný nápad, jak zvýšit zájem široké veřejnosti o poskytnutí náhradní rodinné péče (osvojit dítě z dětského domova, stát se pěstounem apod.)?

Sedmnáctou otázkou žádáme respondenty o vlastní nápady, jakými dalšími aktivitami by ještě bylo možné zvýšit zájem široké veřejnosti o poskytnutí náhradní rodinné péče. Tato otázka doplňuje otázku předchozí.

Respondenti se shodli na 4 možnostech odpovědí:

- 1. Zkrácení čekacích dob po podání žádosti o náhradní rodinnou péči a zmírnění byrokratických záležitostí.*
- 2. Zvýšení finanční odměny a příspěvků na péči.*
- 3. Povolit osvojení homosexuálním párům.*
- 4. Ukázat v médiích reálné rodiny, kde NRP funguje.*

Graf 17: Máte jiný nápad, jak zvýšit zájem široké veřejnosti o poskytnutí náhradní rodinné péče?

Zdroj: Vlastní zpracování

Tabulka 16:

Zkrácení čekacích dob, zmírnění legislativy.	59 %
Ukázat v médiích reálné rodiny, kde NRP funguje.	21 %
Povolení osvojení homosexuálním párům.	11 %
Zvýšení finančního příspěvku.	9 %

Zdroj: Vlastní zpracování

Z průzkumného šetření vyplývá, že nejvyšší počet respondentů by navrhoval zkrácení čekacích dob a zmírnění legislativy – 59 %.

Ukázat v médiích příklady reálných rodin, kde náhradní rodinná péče již nějakou dobu probíhá, navrhuje 21% dotázaných.

Pro povolení osvojení homosexuálním párům je 11 % respondentů a pro zvýšení finančního příspěvku bylo 9 % hlasů.

13.18 Otázka číslo 18

Byli byste pro, aby možnost osvojit dítě byla povolena i homosexuálním párům?

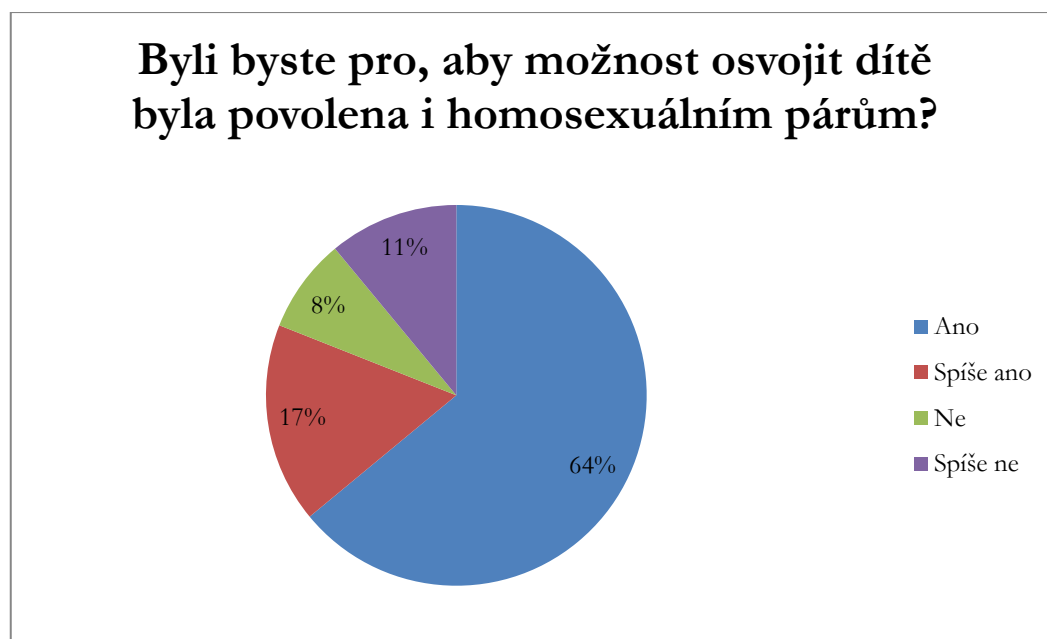
Záměrem osmnácté otázky bylo zjistit, kolik z respondentů by umožnilo homosexuálním párům osvojení.

Povolení osvojení homosexuálním párům by mohlo být jednou z možností, jak zlepšit situaci v ústavních zařízeních a snížit tak počet dětí v nich.

Otázka nabízí tyto 4 uzavřené odpovědi:

1. *Ano.*
2. *Spíše ano.*
3. *Ne.*
4. *Spíše ne.*

Graf 18: Byli byste pro, aby možnost osvojit dítě byla povolena i homosexuálním párům?

Zdroj: Vlastní zpracování

Tabulka 17:

<i>Ano</i>	64 %
<i>Spíše ano</i>	17 %
<i>Ne</i>	8 %
<i>Spíše ne</i>	11 %

Zdroj: Vlastní zpracování

Výsledky ukázaly, že nejvíce odhlasovanou odpovědí byla možnost "Ano". Ta získala 64 % hlasů. 17 % hlasů obdržela možnost "Spíše ano" a 11 % respondentů volilo možnost "Spíše ne".

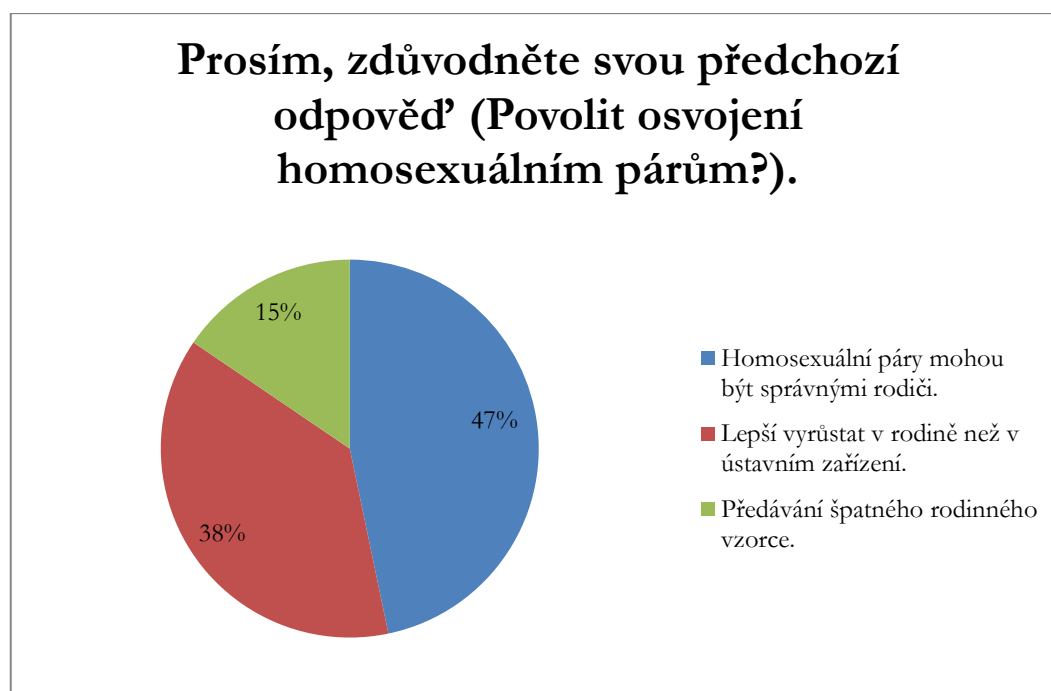
Odpověď "Ne" získala nejmenší počet hlasů a na konec „výsledkové listiny“ se zařadila s pouhými 8 % hlasů.

13.19 Otázka číslo 19

Prosím, zdůvodněte svou předchozí odpověď (povolit osvojení homosexuálním pářům?).

Touto kvalitativní otázkou byli respondenti požádáni o zdůvodnění své předchozí odpovědi, která se týkala povolení osvojení homosexuálním pářům.

Graf 19: Prosím, zdůvodněte svou předchozí odpověď (Povolit osvojení homosexuálním párům?).

Zdroj: Vlastní zpracování

Tabulka 18:

Homosexuální páry mohou být správnými rodiči.	47 %
Lepší vyrůstat v rodině než v ústavním zařízení.	38 %
Předávání špatného rodinného vzorce.	15 %

Zdroj: Vlastní zpracování

Výsledky výzkumu ukázaly, že 47 % dotázaných zastává názor, že homosexuální páry mohou být rovněž správnými rodiči, mnohdy dokonce i lepšími než heterogenní páry.

Dotázaní, konkrétně 38 %, kteří na předchozí otázku odpovídali kladně, dále uvádějí, že pro děti je lepší vyrůstat v rodině než v ústavním zařízení.

Názor, který zdůvodňuje možnosti „Ne“ či „Spíše ne“ obdržel 15 %, říká, že při osvojení dítěte homosexuálním párem je zde předpoklad předávání špatného rodinného vzorce.

13.20 Otázka číslo 20

Na základě Vašeho osobního názoru zde prosím popište, s jakým největším úskalím se rodiny mohou v počátcích náhradní rodinné péče (po převzetí dítěte a následně pak během několika prvních měsíců) setkat?

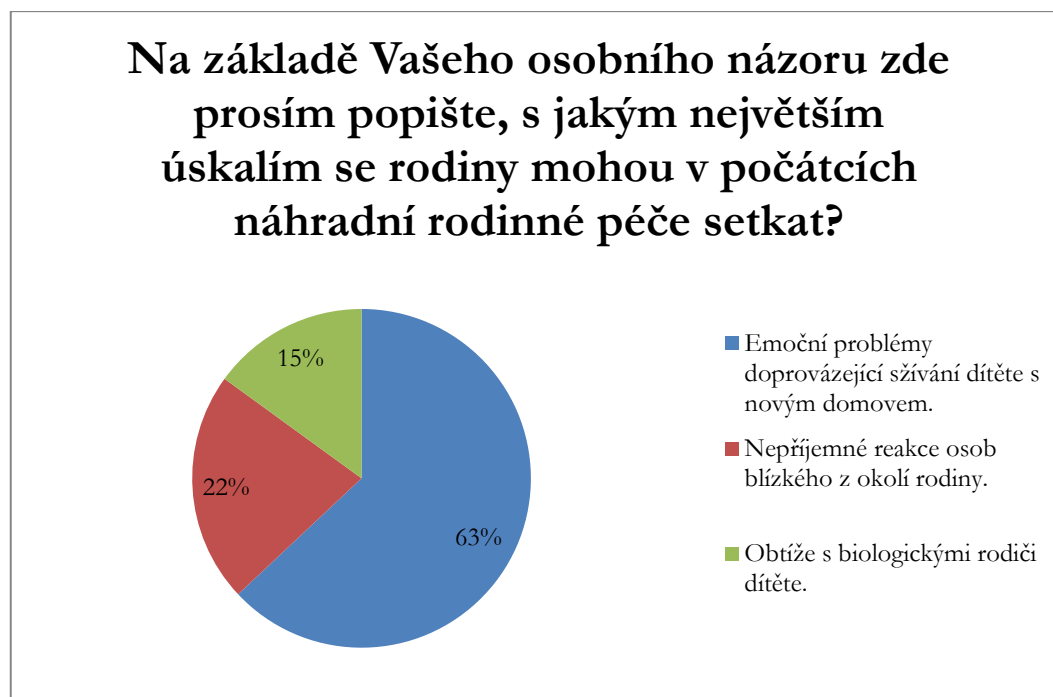
Zcela otevřená otázka zjišťovala, s jakými problémy by se, dle respondentů, mohli náhradní rodiče a jejich rodiny setkávat.

Tato otázka byla do dotazníku vybrána z důvodu přiblížení obav dospělé populace v produktivní věku, které jsou spojovány s převzetím dítěte do péče.

Z komentářů respondentů byly vybrány 3 možnosti odpovědí:

- 1. Emoční problémy doprovázející sžívání dítěte s novým domovem.*
- 2. Nepříjemné reakce osob z blízkého okolí rodiny.*
- 3. Obtíže s biologickými rodiči dítěte.*

Graf 20: Na základě Vašeho osobního názoru zde prosím popište, s jakým největším úskalím se rodiny mohou v počátcích náhradní rodinné péče setkat?

Zdroj: Vlastní zpracování

Tabulka 19:

Emoční problém doprovázející sžívání dítěte ...	63 %
Nepříjemné reakce osob z blízkého okolí ...	22 %
Obtíže s biologickými rodiči dítěte.	15 %

Zdroj: Vlastní zpracování

Výsledky výzkumného šetření ukázaly, že 63 % respondentů by se obávalo emočních problémů doprovázejících sžívání dítěte s novým domovem, 22 % by se obávalo nepříjemných reakcí osob ze svého blízkého okolí.

13.21 Otázka číslo 21

Představe si situaci, že jste pěstoun, pobíráte finanční odměnu za péči o dítě apod. Jaký moment by Vás donutil učinit rozhodnutí pěstounskou péči ukončit a dítě vrátit do dětského domova? (Kromě zdravotních důvodů.)

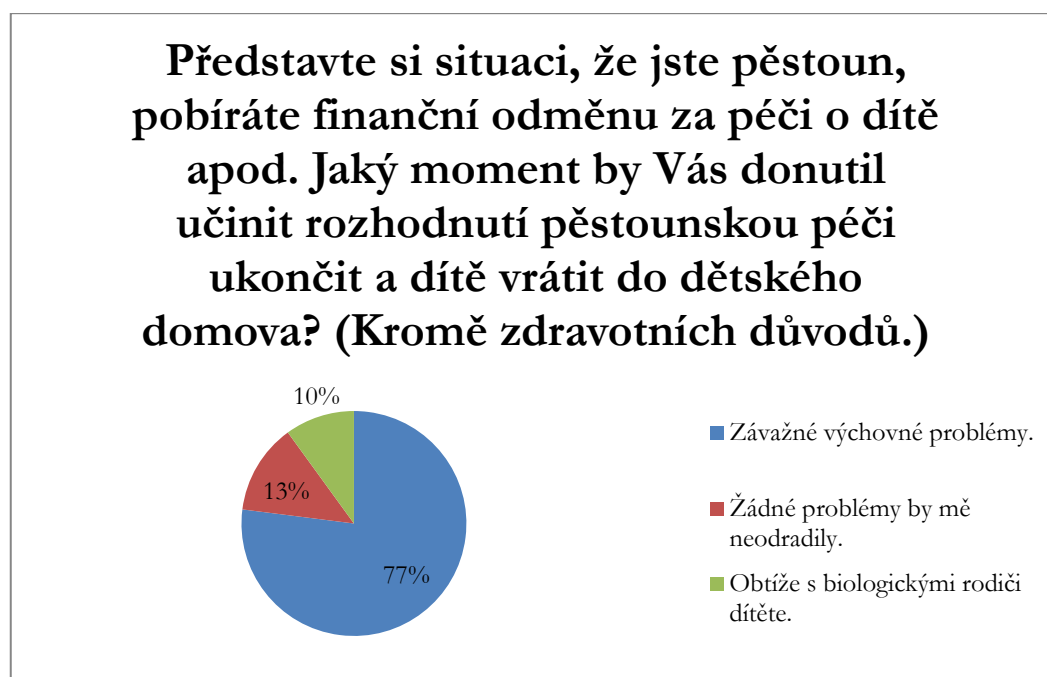
Otázka s číslem 21 zjišťovala, ve kterých případech by respondenti učinili rozhodnutí pěstounskou péči ukončit.

Kvalitativní otázkou s plně otevřenými možnostmi jsme položili za účelem získání odpovědí, které nám pomohli zjistit skutečnosti týkající se názoru na ukončení pěstounské péče a navrácení dítěte do dětského domova.

Z obsáhlých odpovědí odpovídajících byly vyjmuty 3, na kterých se shodla většinová část respondentů.

- 1. Závažné výchovné problémy.*
- 2. Žádné problémy by mě neodradily.*
- 3. Obtíže s biologickými rodiči dítěte.*

Graf 21: Představte si situaci, že jste pěstoun, pobíráte finanční odměnu za péči o dítě apod. Jaký moment by Vás donutil učinit rozhodnutí pěstounskou péči ukončit a dítě vrátit do dětského domova? (Kromě zdravotních důvodů.)

Zdroj: Vlastní zpracování

Tabulka 20:

Závažné výchovné problémy.	77 %
Žádné problémy by mě neodradily.	13 %
Obtíže s biologickými rodiči dítěte.	10 %

Zdroj: Vlastní zpracování

Kromě vážných zdravotních důvodů, které by byly impulsem k ukončení pro všechny respondenty, bylo 77% respondenty uvedeno, že závažné výchovné problémy, neuznávání autorit, apod. by je přesvědčilo navrátit dítě do ústavního zařízení.

Žádné problémy by neodradily 13 % respondentů a 10 % respondentů by odradily obtíže s biologickými rodiči dítěte.

13.22 Otázka číslo 22

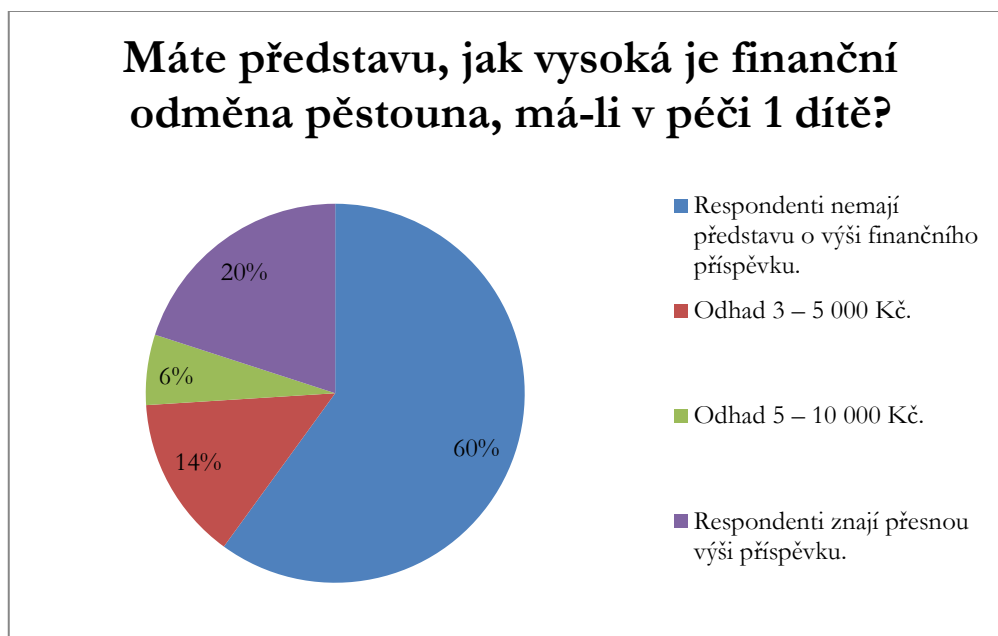
Máte představu, jak vysoká je finanční odměna pěstouna, má-li v péči 1 dítě?

Autorka ve 22. položce zjišťovala, kolik lidí má povědomí o tom, jak vysoká je finanční odměna pěstouna, má-li v péči 1 dítě.

Byly vybrány 4 nejčastější odpovědi, které dotazovaní uváděli:

1. Respondenti nemají představu o výši finančního příspěvku.
2. Odhad 3 – 5 000 Kč.
3. Odhad 5 – 10 000 Kč.
4. Respondenti znají přesnou výši příspěvku.

Graf 22: Máte představu, jak vysoká je finanční odměna pěstouna, má-li v péči 1 dítě?

Zdroj: Vlastní zpracování

Tabulka 21:

Respondenti nemají představu ...	60 %
Odhad 3 – 5 000 Kč.	14 %
Odhad 5 – 10 000 Kč.	6 %
Respondenti znají přesnou výši ...	20 %

Zdroj: Vlastní zpracování

Výsledky 22. Položky ukázaly, že 60 % dotázaných nemá představu o výši finančního příspěvku pěstounů.

Respondenti, již znali přesnou výši finančního příspěvku, bylo 20 %.

Odhad 3 – 5 000 Kč uvedlo 14 % respondentů a 5 – 10 000 Kč odhlasovalo 6 % respondentů.

13.23 Otázka číslo 23

Máte představu, jak je vysoký finanční příspěvek na úhradu potřeb dítěte v pěstounské péči?

V poslední položce dotazníku zjišťujeme informace o výši finančních příspěvků na úhradu potřeb dítěte v pěstounské péči.

V poslední otázce dotazníku uvádíme 3 možnosti odpovědí, pro které respondenti hlasovali.

1. *Respondenti nemají představu o výši finančního příspěvku.*
2. *Odhad 10 – 15 000 Kč.*
3. *Odhad 15 – 20 000 Kč.*

Graf 23: Máte představu, jak je vysoký finanční příspěvek na úhradu potřeb dítěte v pěstounské péči?

Zdroj: Vlastní zpracování

Tabulka 22:

Respondenti nemají představu o výši finančního příspěvku.	42 %
Přesné rozmezí částky (tj. 5 – 10 000 Kč)	35 %
Odhad 10 – 15 000 Kč.	23 %

Zdroj: Vlastní zpracování

Převážná většina hlasů tj. 42 % nemá představu o výši finančního příspěvku.

Přesné rozmezí částky uvedlo (tj. 5 – 10 000 Kč) uvedlo 35 % respondentů a 10 – 15 000 Kč uvedlo 23 % respondentů.

14 Shrnutí

Výzkumné šetření potvrdilo, že většina respondentů zapojených do dotazníku byly ženy, u kterých je z biologického hlediska předurčen vyšší zájem o problematiku týkající se dětí.

Z uvedených odpovědí bylo zjištěno, že téměř každý z dotázaných se s termínem „náhradní rodinná péče“ ve svém životě již setkal. Nikdo z dotázaných neuvedl možnost, která říká, že by tento termín ve svém životě ještě neslyšel.

Výzkumným šetření bylo zjištěno, že míra informovanosti dospělé populace je vcelku na dobré úrovni. Respondenti mají základní povědomí o pěstounství a osvojení, mají vědomosti o základních právních úpravách.

Cíl práce byl tímto splněn. Dílčí cíl – jak zvýšit informovanost dospělé populace o náhradní rodinnou péči, byl přiblížen respondenty, kteří sami upozorňují, že informace získali především ze svého osobního života, minimálně už z veřejných médií, jak by tomu mělo správně být. Minimum dotázaných pak přímo pracuje v některém z ústavních zařízení pro opuštěné děti či děti v nepříznivé životní situaci.

Na dotaz, zda by respondenti upřednostnili pěstounskou péči nebo osvojení, většina odpověděla ve prospěch osvojení. Pokud by respondenti byli reálnými uchazeči o náhradní rodinnou péči, většina z nich by do dotazníku podávaného se žádostí uvedla jistá kritéria, která by mělo jimi přijaté dítě splňovat.

Respondenti rovněž znají i zásadní rizika, kterými je náhradní rodinná péče protkána.

Vysoké procento dotázaných si myslí, že závažným důvodem, proč dítěti domov neposkytnout, je strach z výskytu nežádoucích a patologických projevů (krádeže, závislostní chování – alkohol, drogy, gamblerství, útoky, agresivní chování atp.) v jeho chování, které si do života často přináší v genech. Nutno tedy podotknout, že přijetí cizího dítěte, ať už by se jednalo o osvojení nebo pěstounskou péči, představuje jisté riziko, které není každý schopen zvládnout.

Pokud by námi dotázaní byli pěstouny, rozhodnutí navrátit dítě zpět do ústavního zařízení by uskutečnili na základě nezvladatelných výchovných

problémů. Naproti tomu zde stojí i skupina respondentů, kteří si myslí, že neexistuje žádná taková situace, která by je k tomuto kroku donutila.

Dotazníkem jsme dále obdržely informace, které nám pomohly získat povědomí o tom, jak obyvatelé České republiky vnímají osvětu náhradní rodinné péče. Kromě základního povědomí vnímání osvěty jsme obdržely i konkrétní názory, jakými způsoby by osvěta mohla probíhat tak, aby dosahovala lepších výsledků.

Většina respondentů by si dokázala představit osvětu formou televizních pořadů, ve kterých hlavní roli mají reální rodiny, které mají s osvojením nebo pěstounskou péčí několikaletou zkušenost, která by mohla mnohé namotivovat.

Získali jsme i zajímavé výsledky, co se týče oblasti osvojení homosexuálními páry. Veliká část se shodla na tom, že homosexuální páry mohou být dobrými, mnohdy i lepšími rodiči než páry heterosexuální. Určitě by tedy byli pro povolení osvojení i těmto párům.

Několik respondentů by se ale v tomto případě obávalo o předávání špatného rodinného vzoru, ke kterému by mohlo výchovou v homosexuální rodině později směřovat.

V závěru této kapitoly zmíníme finanční příspěvky, které pěstouni dostávají. Někteří respondenti do této doby neměli žádné povědomí o jejich existenci, další zase jejich výši jen odhadovali.

15 Diskuze

Pěstounská péče představuje formu náhradní rodinné výchovy, o kterou se v posledních letech nezajímá tolik lidí, kolik by bylo potřeba vzhledem k počtu dětí umístěných v ústavní výchově.

Mohli bychom hodiny polemizovat nad tím, proč tomu takto je. Mohli bychom také debatovat nad různými možnostmi, jak situaci změnit k lepšímu.

Zdeněk Matějček ve své publikaci uvádí, že přijetí cizího dítěte je záležitostí velmi žádoucí a společností uznávanou, avšak pořád zvláštní a nezvyklou. Mnohdy je to i záležitostí společensky bystře sledovanou. Často ji provází vtíravé otázky společnosti, která je plná různých předsudků, s nimiž se náhradní rodiny setkávají a zápasí (Matějček, 1999, s. 68–69).

Přestože byla výše uvedená publikace z. Matějčka vydána téměř před 20 lety, situace se příliš nezměnila. Zamysleme se, prosím, nad tím, jaké kroky bychom mohli učinit pro zlepšení situace.

Výzkumným šetřením se ukázalo, že většina respondentů není spokojena s formou osvěty, která by mohla přimět širokou veřejnost zamyslet se nad problémem a případně se pokusit situaci změnit.

Výsledky dotazníku nám dále odhalily skutečnost, že odpovídající také odrazují složité, časově a psychicky náročné byrokratické nároky. Není zde tedy možnost, která by zajistila zjednodušení byrokratických nároků, které by potenciálním uchazečům poskytly více odvahy? Neboť stresu je kolem každého z nás opravdu přemíra.

Při sbírání dat jsme narazili na zajímavé názory týkající se nejistoty, kterou přijetí cizího dítěte představuje. Mimo jiné, dotazovaní z řad široké veřejnosti tvrdí, že vysoké procento dětí umístěných v zařízeních ústavní péče (kojenecké ústavy, dětské domovy, ...) má původ v rodinách, kde se nežije spořádaným životem, který je pravidly běžné populace uznáván, což je zásadním důvodem při rozhodování.

Předpokládáme, že v těchto obavách se promítá i skutečnost, že většina dotazovaných pochází z kraje, kde je vysoký výskyt populace s nízkým sociálním statutem.

Mimo jiné může být velmi nízký zájem o náhradní rodinnou péči ze strany uchazečů způsoben i kupředu posouvajícími se hranicemi medicíny. Dnešní medicína nabízí možnosti ještě donedávna nepředstavitelné. Například páry, které by před několika lety byli při touze po dítěti odkázáni na některou z uváděných forem náhradní rodinné péče, dnes tomu může být ve spoustě případů jinak. Mohla by být tato skutečnost něčím kompenzována?

Zde se nabízí pro mnohé velmi kontroverzní otázka, týkající se povolení osvojení dítěte homosexuálním párům. Značná část dotázaných by souhlasila úpravami těchto pravidel, které osvojení homosexuálním párům prozatím nepovolují. Shodněme se na tom, že pro dítě je lepší rodina než žádná rodina.

Ač mnozí namítají, že homosexuální páry nemohou zajistit dítěti klasický prototyp rodiny (matka = žena, otec = muž), je pro dítě opravdu tento prototyp natolik důležitý, abychom ho kvůli nepřítomnosti tohoto prototypu v možné náhradní rodině nechávali v ústavním zařízení?

„Dítě, které je umístěno do náhradní výchovy, bývá zpravidla emocionálně i sociálně narušené. Už v prenatálním období se někdy potýká s fyziologickým obrožením (škodlivý zdravotní styl, alkohol apod.). Zažívá tedy trauma v průběhu těhotenství, po narození i při umístění do náhradního prostředí (Škoviera, 2007, s. 49).“

Pokud je dítě během svého předškolního a mladšího školního věku v psychické pohodě a v intelektově podnětném prostředí, bývá vývoj jeho poznávacích funkcí výrazně zrychlen a může zmírnit negativní dopady z prenatálního období či raného dětství (Škoviera, 2007, s. 50).

16 Navrhovaná opatření

Náhradní rodinná péče je tématem, o kterém se v současnosti nemluví tolik, kolik by bylo zapotřebí. V některých případech tomu může být proto, že potenciální uchazeči nemají potřebné informace, které by jim mohly pomoci při rozhodování.

Domníváme se, že v dnešní době vysoké návštěvnosti sociálních sítí a vysoké úrovni hromadně sdělovacích prostředků, jež považujeme za hlavní nositele propagace, není osvěta této problematiky dostatečná.

Navrhujeme tedy poslat mezi veřejnou populaci více informací skrze veřejná média.

Více reálných příběhů o pěstunech a osvojitelích, více konkrétních informací, které by mohla dospělá populace při svém potenciálním zájmu o náhradní rodinnou péči potřebovat.

Cílenější osvěta by měla být státem garantovaná, stejně jako je garantovaný výběr žadatelů. Mělo by být tedy do osvěty vkládáno více peněz a šířit ji ve veřejnoprávních médiích. Činnost osvěty nyní vykonávají neziskové organizace a nedostavuje se zde příliš velký efekt.

Nelze ale u této kapitoly opomenout i zmírnění byrokratických záležitostí, které musí uchazeči podstoupit. Proto navrhujeme pro uchazeče lepší podmínky v této oblasti.

V posledním odstavci kapitoly bychom chtěli zmínit opatření, které nesouvisí úzce s tématem náhradní rodinné péče, ale (nejen) finanční podpora rodin státem, které o své děti řádně pečují, je rovněž důležitá.

Závěr

Rozhodneme-li se poskytnout domov dítěti, které z různých důvodů čeká na svůj domov v zařízení ústavní péče, je třeba předem zvážit veškerá pro a proti. Obzvláště je důležité, kromě svých emocí a tužeb, nechat "promluvit" také rozum, díky kterému můžeme předejít nepříjemným situacím. Tyto nepříjemnosti mohou negativně ovlivnit život především umístěného dítěte.

Kromě materiálního zajištění, které zasáhne finanční rozpočet rodiny, je třeba připravit si vysokou dávku trpělivosti, která bude potřeba především při adaptaci dítěte v nové rodině a škole. Je nutné si uvědomit, že dítě s největší pravděpodobností zažilo zkušenosti, které negativně ovlivnilo jeho chování a prožívání. Důsledky si pravděpodobně ponese celé dětství, dospívání, možná i dospělost.

Celá záležitost sžívání několika nových osob, které vzájemně poznávají své charakteristické rysy, emoce, budují společné rysy, je velmi náročná pro psychickou stránku osobnosti. U každého jedince se psychická odolnost projevuje jinou měrou. I toto je jeden z indikátorů, na který by potenciální rodiče, jež se chtějí stát pěstouny nebo si dítě osvojit, měli myslet.

Cílem náhradní rodiny by mělo být co možná nejvíce u dítěte zmírnit negativní důsledky získané v předešlých letech dětství. Minimalizovat tyto důsledky vyžaduje především notnou dávku lásky, stálé zázemí, které vyvolá pocit bezpečí a jistoty.

Náhradní rodič by se také měl připravit na případné výchovné problémy, které si žádají promyšlené výchovné postupy, které je nutné konzultovat s odborníky. Obrovskou roli zde tedy hrají i organizace zabývající se problematikou náhradní rodinné péče. Některé náhradní rodiny si nemusí uvědomovat, jak důležitá je spolupráce právě s těmito organizacemi. Nespolupracující rodina, která sama těžko odhaduje správné výchovné postupy, jenž je třeba aplikovat při výchově dítěte, může dítěti přivodit další obtíže, které ho budou provázet budoucím životem.

Při psaní bakalářské práce jsme se zaměřili na zjištění míry informovanosti o možnostech náhradní rodinné péče v České republice a na zjištění možných překážek v její realizaci u populace dospělých v produktivním věku.

Bakalářská práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Při zpracovávání teoretické části bylo čerpáno z odborné literatury a zákonů týkajících se dané problematiky. Praktická část byla zpracována díky názorům a zkušenostem, které nám poskytla dospělá populace.

V práci využíváme jako hlavní metodu výzkumného šetření dotazník a polostrukturovaný rozhovor.

Dle našeho očekávání byla většina respondentů ženského pohlaví, která má k problematice náhradní rodinné péče většinou bližší vztah. Předpokladem pro práci bylo získání 100 vyplněných dotazníků, což se k naší radosti podařilo překonat.

Musíme podotknout, že nás při rozdávání a rozesílání dotazníků velmi mile překvapily reakce respondentů, kteří projevíli zájem o získání výsledků tohoto šetření.

Celý proces výzkumného šetření nás obohatil o skutečná fakta, s nimiž se potýkají mnozí uchazeči o náhradní rodinnou péči. Při získávání výsledků ve výzkumném šetření jsme se setkali se zajímavými lidmi, kteří nám poskytli cenné rady, které pomohly naší lepší orientaci v daném tématu.

Seznam použitých zdrojů

GABRIEL, Z., NOVÁK, T., 2008. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1788-3.

GAVORA, P., 2008. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Bratislava: Vydavateľstvo UK. ISBN 978-80-223-2391-8.

JANDOUREK, J., 2001. *Sociologický slovník*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-535-0.

MAREŠ, J., PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., 2003. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-772-8.

MATĚJČEK, Z., 1999. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-304-8.

MATĚJČEK, Z., BUBLEOVÁ, V., KOLUCHOVÁ, J., 2002. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-637-3.

PIPEKOVÁ, J., 2010. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Brno: Paido. ISBN 978-80-7315-198-0.

SOBOTKOVÁ, I., 2007. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-250-8.

ŠKOVIERA, A., 2007. *Dilemata náhradní výchovy: teorie a praxe výchovné péče o děti v rodině a v dětských domovech*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-318-5.

ŠNÝDROVÁ, I., 2008. *Psychodiagnostika*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2165-1.

ŠVARCOVÁ, I., 2006. *Mentální retardace*. Praha: Portál. ISBN 80-7367-060-7.

VALENTA, M., MÜLLER, O., 2007. *Psychopedie*. Praha: Parta. ISBN 978-80-7320-099-2.

ZEZULOVÁ, D., 2012. *Pěstounská péče a adopce*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0065-9.

Legislativní zdroje

ČESKO, 1999. Zákon č. 359 ze dne 9. prosince 1999 o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Sbírka zákonů České republiky*. Částka 111. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359>

ČESKO, 2012. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012 občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*. Částka 33. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>

Elektronické zdroje

ADOPCE.COM, 2010a. První kontakt. *Adopce.com* [online]. ©2010 [cit. 2018-04-05]. Dostupné z: <http://www.adopce.com/informace/zakladni-pojmy/prvni-kontakt/>

ADOPCE.COM, 2010b. Úvodem. *Adopce.com* [online]. ©2010 [cit. 2018-04-05]. Dostupné z: <http://www.adopce.com/>

ADOPCE.COM, 2010c. Základní pojmy: Osvojení. *Adopce.com* [online]. ©2010 [cit. 2018-04-05]. Dostupné z: <http://www.adopce.com/informace/zakladni-pojmy/#osvojeni>

CENTRUM PĚSTOUNSKÝCH RODIN, 2012. Služby pro pěstounské rodiny. *Pestounskerodiny.cz* [online]. ©2012 [cit. 2018-04-05]. Dostupné z: <http://pestounskerodiny.cz/sluzby-pro-pestounske-rodiny.html>

GREGOR, V. et al., 2012. Fetální alkoholový syndrom. *Vrozené-vady.cz* [online]. ©2012 [cit. 2018-04-05]. Dostupné z: http://www.vrozene-vady.cz/vrozene-vady/index.php?co=fetalni_alkoholovy_syndrom

LIBERECKÝ KRAJ, 2018. Doprovázení náhradních rodičů. *Kraj-lbc.cz* [online]. ©2018 [cit. 2018-04-05]. Dostupné z: <https://odbor-socialni.kraj-lbc.cz/nahradni-rodinna-pece/doprovazeni-nahradnich-rodicu>

MPSV ČR, 2013a. Formy náhradní rodinné péče. *Mpsv.cz* [online]. ©2018 [cit. 2018-04-05]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/14501#2>

MPSV ČR, 2013b. Proces zprostředkování. *Mpsv.cz* [online]. ©2018 [cit. 2018-04-05]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/14502>

MPSV ČR, 2018. Statistiky. *Mpsv.cz* [online]. ©2018 [cit. 2018-04-05]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/7260>

NATAMA, 2018. Natama – Institut rodinné péče: O nás. *Natama.cz* [online]. ©2018 [cit. 2018-04-05]. Dostupné z: <http://www.natama.cz>

STŘEDISKO NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE, 2018. Úvod. *Nahradnirodina.cz* [online]. ©2018 [cit. 2018-04-05]. Dostupné z: <http://www.nahradnirodina.cz/>

ÚZIS, 2018. Poruchy duševní a poruchy chování. *Uzis.cz* [online]. ©2018 [cit. 2018-04-05]. Dostupné z: <https://www.uzis.cz/cz/mkn/F60-F69.html>

Seznam příloh

Příloha č. 1: Dotazník – otázky

Příloha č. 2: Žádost o náhradní rodinnou péči

Příloha č. 3: Dotazník k náhradní rodinné péči

Přílohy

Příloha č. 1: Dotazník - otázky

1. Jaké je Vaše pohlaví?
2. Jaký je Váš věk?
3. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?
4. Máte děti?
5. Setkali jste se již s termínem „náhradní rodinná péče“?
6. Myslíte si, že máte základní povědomí o možnostech/formách náhradní rodinné péče?
7. Jak byste popsali základní rozdíl mezi pěstounskou péčí a osvojením?
8. Znáte ze svého okolí někoho, kdo poskytl dítěti náhradní domov? Nebo máte přímou zkušenost, kdy jste si Vy sami osvojili dítě či se stali pěstouny?
9. Ve kterých případech byste uvažovali o převzetí dítěte do náhradní rodinné péče?
10. Pokud byste byli ochotni poskytnout domov dítěti, jednalo by se o osvojení nebo o pěstounství?
11. Kdybyste se rozhodli pro NRP, měli byste uvedena kritéria, která by mělo dítě splňovat?
12. Pokud byste se rozhodli poskytnout dítěti náhradní domov, v jakém věku by dítě bylo?
13. Myslíte si, že je dnešní společnost o možnosti poskytnout opuštěnému dítěti domov dostatečně informována?
14. Myslíte si, že by lepší a cílenější osvěta této problematiky zajistila vyšší zájem (o osvojení, pěstounství) ze strany potenciálních zájemců?
15. Mohli byste, prosím, zkusit navrhnout, jakým způsobem by mohla lepší osvěta dané problematiky probíhat?
16. Máte jiný nápad, jak zvýšit zájem široké veřejnosti o poskytnutí náhradní rodinné péče (osvojit dítě z dětského domova, stát se pěstounem apod.)?

17. Byli byste pro, aby možnost osvojit dítě byla povolena i homosexuálním párům?
18. Prosím, zdůvodněte svou předchozí odpověď (povolit osvojení homosexuálním párům?).
19. Na základě Vašeho osobního názoru zde prosím popište, s jakým největším úskalím se rodiny mohou v počátcích náhradní rodinné péče (po převzetí dítěte a následně pak během několika prvních měsíců) setkat?
20. Představte si situaci, že jste pěstoun, pobíráte finanční odměnu za péči o dítě apod. Jaký moment by Vás donutil učinit rozhodnutí pěstounskou péči ukončit a dítě vrátit do dětského domova? (Kromě zdravotních důvodů.)
21. Máte představu, jak vysoká je finanční odměna pěstouna, má-li v péči 1 dítě?
22. Máte představu, jak je vysoký finanční příspěvek na úhradu potřeb dítěte v pěstounské péči?
23. Máte představu, jak je vysoký finanční příspěvek na úhradu potřeb dítěte v pěstounské péči?

Příloha č. 2: Žádost o náhradní rodinnou péči

Tiskopis prosím vyplňte čitelně

podací razítko

Žádost o zařazení do evidence žadatelů vhodných stát se osvojiteli / pěstouny / pěstouny na přechodnou dobu

I. Žadatelka:

Příjmení:	Jméno ¹⁾ :
Rodné příjmení ²⁾ :	Titul před jménem: za jménem:
Rodné číslo ³⁾ :	Datum narození:
Místo trvalého pobyту:	Obec: ..... Část obce: ..... Ulice: ..... Č. p. ⁴⁾ : ..... Č. orient.: ..... PSČ: .....
Cizinec - adresa pobyту:	Obec: ..... Část obce: ..... Ulice: ..... Č. p. ⁴⁾ : ..... Č. orient.: ..... PSČ: .....
Rodinný stav:	Telefon: ..... E-mail: .....

II. Žadatel:

Příjmení:	Jméno ¹⁾ :
Rodné příjmení ²⁾ :	Titul před jménem: za jménem:
Rodné číslo ³⁾ :	Datum narození:
Místo trvalého pobyту:	Obec: ..... Část obce: ..... Ulice: ..... Č. p. ⁴⁾ : ..... Č. orient.: ..... PSČ: .....
Cizinec - adresa pobyту:	Obec: ..... Část obce: ..... Ulice: ..... Č. p. ⁴⁾ : ..... Č. orient.: ..... PSČ: .....
Rodinný stav:	Telefon: ..... E-mail: .....

Žádám o zařazení do evidence žadatelů vhodných stát se **osvojiteli / pěstouny / pěstouny na přechodnou dobu**^{*)}, v souladu s příslušnými ustanoveními zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

V případě osvojení, pokud krajský úřad nezprostředkuje osvojení do 3 let ode dne nabytí právní moci rozhodnutí o zařazení do evidence žadatelů, **souhlasím – nesouhlasím**^{*)} s tím, aby tato žádost byla postoupena Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí za účelem zařazení do evidence pro zprostředkování osvojení dětí z ciziny.

Žádám vylučně o osvojení z ciziny. Ano – Ne^{*)}

¹⁾ Uveďte všechna jména osoby.

²⁾ Kolonku **Rodné příjmení** vyplňte pouze v případě, že se liší od příjmení.

³⁾ Cizinci, pokud nemají v ČR přiděleno rodné číslo, uvedou v kolonce **Rodné číslo** v ČR datum narození ve tvaru den, měsíc, rok.

⁴⁾ Pokud je místo čísla popisného přiděleno číslo evidenční, uveďte před číslem písmeno E.

^{*)} Nehodící se škrtněte.

Souhlasím s tím, že orgány sociálně právní ochrany dětí, podílející se na zařazení do evidence žadatelů a na zprostředkování náhradní rodinné péče, jsou oprávněny zajišťovat další potřebné údaje zejména o tom, zda způsobem svého života budu zajišťovat pro dítě vhodné rodinné prostředí, a dále jsou oprávněny kdykoliv zjišťovat, zda nedošlo ke změně rozhodných skutečností uvedených ve spisové dokumentaci.

Dávám souhlas s uchováním a zpracováním osobních údajů a fotokopii osobních dokladů všemi orgány sociálně-právní ochrany, které se budou podílet na zařazení do evidence žadatelů a na zprostředkování náhradní rodinné péče (v souladu se zákonem č. 101/2000 Sb. o ochraně osobních údajů, v platném znění a zákona č. 328/1999 Sb., o občanských průkazech, v platném znění).

Souhlasím s účastí na odborné přípravě k přijetí dítěte do rodiny.

Formulář jsem převzal(a) z oficiálních webových stránek Ministerstva práce a sociálních věcí, nezměnil(a) jsem na něm žádné pevné texty, pouze jsem pravdivě vyplnil(a) kolonky určené k vyplňování.

V _____ dne ____ . ____ . 20

podpis žadatelky

V _____ dne ____ . ____ . 20

podpis žadatele

K žádosti prosím doložte:

- občan ČR - doklad o státním občanství
- cizinec – doklad o povolení k trvalému pobytu na území ČR nebo o nepřetržitém přechodném pobytu na území ČR po dobu nejméně 365 dnů podle zvláštního právního předpisu upravujícího pobyt cizinců na území ČR
- občan ČR - opis z evidence Rejstříku trestů – vyžádá obecní úřad s rozšířenou působností
- cizinec - doklad obdobný opisu z evidence Rejstříku trestů vydaný ve státech, ve kterých se žadatel zdržoval nepřetržitě déle než 3 měsíce v době od dovršení patnáctého roku věku do podání žádosti – doloží žadatel
- zpráva o zdravotním stavu praktického lékaře předložena žadatelem
- dotazník obsahující další osobní údaje žadatele, údaje o ekonomických a sociálních poměrech, údaje o osobách žijících v domácnosti žadatele, představy o dítěti

Formuláře žádosti naleznete na internetové adrese <http://www.mpsv.cz>.

Příloha č. 3: Dotazník k náhradní rodinné péči

**Dotazník k žádosti o zařazení do evidence žadatelů
vhodných stát se osvojiteli / pěstouny / pěstouny na přechodnou dobu**

ČÁST A– ÚDAJE O ŽADATELI/ŽADATELCE

I. OSOBNÍ ÚDAJE ŽADATELE/KY

Jméno a příjmení:
Datum narození:

Rodné příjmení:

Státní příslušnost:

Národnost:

Náboženské vyznání:

Jazyk/y používané v domácnosti:

Kontaktní údaje (pokud se liší od údajů uvedených v žádosti):

Adresa:

Pobyt na adrese od:

Telefon:

E-mail:

II. VZDĚLÁNÍ (uveďte název školy, vyučení, odborné zkoušky)

☐ základní

☐ vyučen – obor: .....

☐ středoškolské: .....

☐ vyšší odborné: .....

☐ vysokoškolské: .....

Jiné odborné zkoušky: .....

III. ZAMĚSTNÁNÍ (uveďte název zaměstnavatele a Vaše postavení v zaměstnání max. 5 let zpět, pracovní dobu, vzdálenost od místa bydliště)

.....
.....
.....
.....
.....

IV. ZÁJMY

.....
.....
.....
.....
.....

V. ZKUŠENOSTI S PÉČÍ O DĚTI

Věnoval/a jste se péči o děti
- v rámci výkonu zaměstnání?

☐ ano

☐ ne

Kde a jak:

.....
.....
.....
.....

- v rámci dobrovolné činnosti?

☐ ano

☐ ne

Kde a jak:

.....
.....
.....
.....

- jinde? ☐ ano

☐ ne

Kde a jak:

.....
.....
.....
.....

VI. ZDRAVOTNÍ STAV

Léčíte se s nějakým onemocněním?

☐ ano

☐ ne

Jakým:

.....
.....

Máte nějaké zdravotní obtíže a omezení (alergie, astma...)?

☐ ano

☐ ne

Jaké:

.....
.....

Užíváte trvale léky?:

☐ ano

☐ ne

Jaké:

.....

Docházíte k odbornému lékaři

☐ ano; jaké odbornosti .....

☐ ne

ZDRAVOTNÍ STAV

Vyskytlo se ve Vaší rodině (rodiče, sourozenci, děti) nějaké dědičné nebo závažné onemocnění?

☐ ano ☐ ne

Jaké: .....

Jaká závažnější onemocnění jste prodělal/a Vy?:

.....

Utrpěl/a jste nějaký závažný úraz?:

☐ ano ☐ ne

Kdy a jaký: .....

Zůstaly Vám nějaké následky?:

☐ ano ☐ ne

Jaké: .....

Byl/a jste někdy hospitalizován/a pro duševní onemocnění?

☐ ano ☐ ne

S jakým onemocněním: .....

.....

Byl/a jste vyšetřen/a nebo ambulantně léčen/a u neurologa, psychiatra či psychologa?

☐ ano ☐ ne

S jakým onemocněním: .....

.....

Pobíráte plný nebo částečný invalidní důchod?:

☐ ČID ☐ ID ☐ ne

Dg.: .....

Léčil/a jste se s nějakou závislostí (drogovou, alkoholovou, hráčskou, jinou): ☐ ano ☐ ne

Kdy a s čím: .....

.....

.....

Cítíte se z Vašeho pohledu zdrav/a?

☐ ano

☐ ne – proč: .....

VII. RODIČE

Matka:

Jméno a příjmení:

Datum narození:

Zemřela v roce:

Příčina úmrtí: .....

Otec:

Jméno a příjmení:

Datum narození:

Zemřel v roce:

Příčina úmrtí: .....

Sourozenci:

☐ ano

Kolik:

Kolikátý/á jste v pořadí:

☐ ne

Věk, pohlaví:

VIII. PARTNERSKÝ VZTAH

Manžel/ka, partner/ka

Jméno a příjmení:

Rodné příjmení:

Datum narození:

Datum uzavření sňatku:

Délka známosti před sňatkem:

Délka společného soužití před sňatkem:

Pořadí manželství:

Jste rozvedený/á:

Kolikrát:

V roce:

Kdo podával návrh na rozvod?

☐ vy

☐ bývalý/á manžel/ka

Důvod: .....

Děti z předchozích manželství:

☐ ano

Kolik:

☐ ne

Jste s dětmi v kontaktu?

☐ ano

Jak často:

☐ ne

ČÁST B – ÚDAJE O DĚTECH (vyplní žadatelé společně)

DĚTI i dospělí žijící mimo rodinu

Jméno a příjmení:

Datum narození:

Bydliště:

☐ dítě ze současného vztahu   ☐ dítě partnera   ☐ dítě partnerky

☐ osvojené v roce ..... ☐ v jiné formě náhradní rodinné péče od roku .....

V případě, že s vámi dítě již nežije, kdy odešlo? .....

Kam? .....

Zdravotní stav:

☐ dobrý   ☐ jiný (postižení, odborné lékařské kontroly, atd.)

Jméno a příjmení:

Datum narození:

Bydliště:

☐ dítě ze současného vztahu   ☐ dítě partnera   ☐ dítě partnerky

☐ osvojené v roce ..... ☐ v jiné formě náhradní rodinné péče od roku .....

V případě, že s vámi dítě již nežije, kdy odešlo? .....

Kam? .....

Zdravotní stav:

☐ dobrý   ☐ jiný (postižení, odborné lékařské kontroly, atd.)

Jméno a příjmení:

Datum narození:

Bydliště:

☐ dítě ze současného vztahu   ☐ dítě partnera   ☐ dítě partnerky

☐ osvojené v roce ..... ☐ v jiné formě náhradní rodinné péče od roku .....

V případě, že s vámi dítě již nežije, kdy odešlo? .....

Kam? .....

Zdravotní stav:

☐ dobrý   ☐ jiný (postižení, odborné lékařské kontroly, atd.)

Jméno a příjmení:

Datum narození:

Bydliště:

☐ dítě ze současného vztahu   ☐ dítě partnera   ☐ dítě partnerky

☐ osvojené v roce ..... ☐ v jiné formě náhradní rodinné péče od roku .....

V případě, že s vámi dítě již nežije, kdy odešlo? .....

Kam? .....

Zdravotní stav:

☐ dobrý   ☐ jiný (postižení, odborné lékařské kontroly, atd.)

ČÁST C – ÚDAJE O DOMÁCNOSTI (vyplní žadatelé společně)

I. BYTOVÉ POMĚRY

Žijete v: ☐ rodinném domě ☐ v bytě

o velikosti (uvedte rozlohu i počet místností): .....

Dům/byt, ve kterém žijete? ☐ je ve Vašem osobním vlastnictví
☐ užíváte na základě nájemní smlouvy
☐ užíváte na základě podnájemní smlouvy
☐ užíváte na základě jiného oprávnění, jakého?
.....

Máte zahradu? ☐ ano ☐ ne

Máte nějaké domácí zvíře? ☐ ano Jaké? .....
☐ ne

Bude mít přijaté dítě/děti vlastní pokoj? ☐ ano ☐ ne

Žije s Vaší rodinou (kromě dětí uvedených v další části) někdo ve společné domácnosti (kdo, proč, jak dlouho, jak se účastní Vašeho společného života..)?
.....
.....
.....

II. LOKALITA

Jak byste charakterizovali lokalitu, ve které žijete? (samota, vesnice, historické centrum města, klidná vilová čtvrť apod.)
.....
.....
.....
.....

Občanská vybavenost:

Dostupnost mateřské školy:
.....
.....

Dostupnost základní školy:
.....
.....

Dostupnost dětského lékaře:
.....
.....
.....

III. FINANČNÍ SITUACE

Příjmy pravidelné:

- ☐ ano ve výši:
☐ ne

Příjmy nepravidelné, občasné:

- ☐ ano ve výši (obvykle za rok):
☐ ne

Dávky státní sociální podpory (rodičovský příspěvek, přídavek na dítě aj.):

- ☐ ano ve výši:

Jaké: .....

- ☐ ne

Dávky pěstounské péče - odměna pěstouna

- ☐ ano odměna pěstouna ve výši:
☐ ne

Dávky sociální péče (dávky pro osoby se zdravotním postižením, dávky pomoci v hmotné nouzi, příspěvek na péči):

- ☐ ano ve výši:

Jaké: .....

- ☐ ne

Soudně určená vyživovací povinnost:

Příjem:

- ☐ ano ve výši:
☐ ne

Výdaj:

- ☐ ano ve výši:
☐ ne

Jiná platební povinnost: (úvěry, půjčky, exekuce atd.):

- ☐ ano ve výši:

Jaká: .....

- ☐ ne

ČÁST D – PŘEDSTAVY A OČEKÁVÁNÍ (vyplní žadatelé společně)

I. OČEKÁVÁNÍ

Zde uveďte, proč jste se pro náhradní rodinnou péči rozhodl/la/li, co od přijetí dítěte očekáváte, kdo se nejvíce na péči o dítě bude podílet, zda plánujete opustit zaměstnání atd.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

II. PŘEDSTAVY O PŘIJATÉM DÍTĚTI

Uveďte své představy o přijímaném dítěti/dětech (např. věk, jaké zdravotní omezení u přijímaného dítěte jste připraveni zvládnout apod.), zda máte zkušenosti s výchovou dětí v náhradní péči, eventuálně s problémy ve výchově dětí; atd.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Potvrzuji, že údaje, které jsem uvedl/a jsou pravdivé a jsem si vědom/a toho, že uvedení nepravdivých údajů může mít za následek nezařazení nebo vyřazení mé žádosti o zprostředkování náhradní rodinné péče.

Souhlasím s uchováním a zpracováním osobních údajů uvedených v dotazníku v souladu se zákonem č. 101/2000 Sb. o ochraně osobních údajů, v platném znění.

Datum: .....

Podpis žadatele: .....

Podpis žadatelky: .....